

Oona Korja

**”SE ON NIIN VOIMAKAS YHDISTÄVÄ JUTTU, SE ETTÄ
YMMÄRTÄÄ TOISIAAN”**

**Alle kouluikäisten lasten vanhempien kokemuksia ohjatusta
vertaistukiryhmästä**

Erityispedagogiikan
pro gradu-tutkielma
Kevätlukukausi 2012
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

Korja, Oona. ”SE ON NIIN VOIMAKAS YHDISTÄVÄ JUTTU, SE ETTÄ YMMÄRTÄÄ TOISIAAN”. Alle kouluikäisten lasten vanhempien kokemuksia ohjatusta vertaistukiryhmästä. Erityispedagogiikan pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden laitos, 2012. 54 sivua. Julkaisematon.

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaista tukea vanhemmat kaipaavat ja kokevat saavansa ohjatusta vertaistukiryhmästä silloin, kun lapsen käyttäytymiseen tai kehitykseen liittyy jonkinlaista pulmaa. Tutkimus pyrkii antamaan tietoa ohjatusta vertaistuesta ja sen merkityksestä ongelmia ennaltaehkäisevänä ja perheitä tukevana palvelumuotona. Tutkimuksen tarkoituksena on myös selvittää, miten ohjattuun vertaistukiryhmään osallistuminen on tukenut ja ohjannut vanhempia heidän kasvatustehtävässään ja vaikuttanut perheiden arkeen.

Tutkimuksen kohderyhmänä on erään itäsuomalaisen kunnan ja Lapset ja perheet KASTE -hankkeen yhteisesti toteuttama ohjattu vertaistukiryhmä alle kouluikäisten lasten vanhemmille. Tutkielman aineisto on kerätty teemahaastattelulla ryhmätapaamisten päätyttyä. Tulosten analysoinnissa on käytetty apuna induktiivista sisällönanalyysia.

Tutkimuksen tulosten mukaan vanhemmat kokevat tarvitsevansa tietoa ja käytännön neuvoja sekä sosiaalista ja henkistä tukea. Osa vanhemmista ei kokenut tarvitsevansa tukea ennen ryhmän alkamista, mutta ryhmään osallistuttiin kuitenkin mielenkiinnosta. Vertaistukiryhmästä saatiin tietoa ja käytännön neuvoja, vertaistukea sekä voimaa arkeen. Ryhmän jälkeen vanhemmat kokivat muutoksia ajattelutavassaan, vanhempana toimimisessaan ja lapsen käyttäytymisessä. Lisäksi vanhempien syyllisyyden tunne ryhmään osallistumisen jälkeen oli helpottunut. Tutkimuksen tulokset kannustavat kehittämään vertaistukiryhmätoimintaa ja lisäämään sen tarjontaa lapsiperhepalveluiden yhteyteen.

Asiasanat:

Ohjattu vertaistukiryhmä, vanhempien tuen tarpeet, voimaantuminen, vertaistuki

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
2 VANHEMMUUDEN TUKEMINEN	7
2.1 Ekokulttuurinen teoria	7
2.2 Tutkimuksia vanhemmuuden tukemisesta.....	9
2.3 Vanhempien voimaantuminen	13
3 VERTAISTUKI	18
3.1 Vertaistuen monet muodot.....	18
3.2 Vertaistuen vaikutuksia	19
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	22
4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	22
4.2 Tutkimuksen kohderyhmä	23
4.3 Aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelu.....	26
4.4 Aineiston analyysi	28
5 TULOKSET	30
5.1 Vanhempien tuen tarpeet	30
5.1.1 Ohjauksen ja tiedon tarve	31
5.1.2 Sosiaalisen ja henkisen tuen tarve	32
5.1.3 Ei tuen tarvetta	33
5.2 Vanhempien kokemuksia ohjatusta vertaistukiryhmästä.....	34
5.2.1 Tietoa ja käytännön neuvoja	35
5.2.2 Vertaistukea	35
5.2.3 Voimaa arkeen	37
5.2.4 Ryhmän toimintaan liittyneet edut ja haitat.....	38
5.3 Ohjatun vertaistukiryhmän antama tuki vanhemmille.....	39
6 POHDINTA	42
6.1 Tutkimuksen luotettavuus.....	44
6.2 Tutkimuksen eettisyys	45
LÄHTEET	48

LIITE 1: HAASTATTELURUNKO	52
LIITE 2: TUTKIMUSLUPA.....	54

1 JOHDANTO

Tämän päivän yhteiskunnassa vanhemmuuteen vaikuttaville interventioille on todettu olevan tarvetta. Arvion mukaan jopa neljännes vanhemmista kokee omat vanhemmuuden taitonsa puutteellisiksi. Äidillä ja isällä ei välttämättä ole tietoa lapsen kehityksestä ja noin neljänneksellä vanhemmista esiintyy vaikeuksia tunkea emotionaalista läheisyyttä lapseen tai vaikeuksia tulkita lapsen tunteita ja tarpeita asianmukaisesti. (Halme, Perälä & Laaksonen 2010, 93.)

Nykyään lapsiperheiden arkeen liittyvät pulmat voivat olla monenlaiset ihmissuhteisiin, avuttomuuteen, kasvatusvastuuseen ja liialliseen kuormittumiseen liittyvät ongelmat. Vakavia tuentarpeita perheissä voivat aiheuttaa vanhempien keskinäiset erimielisyydet, avioeroon liittyvät kysymykset, päihteidenkäyttö sekä mielenterveys – ja väkivaltaongelmat. Perhekulttuuri määrittää sen, miten arjen sujuvuutta uhkaavat tekijät perheeseen vaikuttavat. (Määttä & Rantala 2010.)

Yksi lasten ja perheiden palveluiden keskeisimmistä periaatteista on ongelmien ennaltaehkäisy, niiden varhainen tunnistaminen ja tuen oikea-aikainen järjestäminen. Keskeiseksi nousee lapsen ja perheen kanssa työskentelevän ammattilaisen subjektiivinen huoli. Huoleen tulee tarttua heti ja jotta ongelmat eivät kasautuisi ja kärjistyisi, lapselle ja hänen perheelleen on tarjottava apua. (Halme ym. 2010, 96.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 32) painotetaan vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön väliseen kasvatuskumppanuuteen pyrkimistä. Kasvatuskumppanuuden yhtenä tavoitteena on tunnistaa mahdollisimman varhain lapsen mahdollinen tuen tarve kasvun, kehityksen tai oppimisen alueella. Lapsen tukemiseksi tulisi luoda yhteinen toimintastrategia yhteistyössä vanhempien kanssa.

Kasvatuskumppanuus ja yhteistyö vanhempien kanssa ovat laadukkaan varhaiskasvatuksen edellytys. Määtä (1999, 35) mukaan usein kuitenkin käytännössä havaitaan ristiriita sen välillä, millaisena yhteistyö vanhempien kanssa virallisesti kuvataan ja miten asiat käytännössä sujuvat. Varsinkin erityispäivähoidon järjestäminen ja toteuttaminen asettaa omat haasteensa yhteistyölle. Prosessissa on otettava huomioon arvio lapsen erityisen tuen tarpeesta, josta vanhemmilla, päivähoidon henkilöstöllä ja

kunnan päättäjillä on omat näkemyksensä (Heinämäki 2004, 7). Erityiskysymyksissä vanhemmat tarvitsevat myös tietoa päivähoidon eri muodoista ja mahdollisuuksista, sekä perusteita oikeuden valintojen tueksi (Huhtanen 2004, 38). Joka tapauksessa se, missä määrin lapsen kasvatuksesta huolehtivat aikuiset kokevat kasvatuksen yhteisenä hankkeena, vaikuttaa lapsen laadukkaan kasvun ja kehityksen mahdollisuuksiin (Hujala, Puroila, Parrila-Haapakoski & Nivala 1998, 18).

Viime vuosikymmenen aikana lapsen tukemisen sijaan on ryhdytty tukemaan koko perhettä. Tämän vuoksi on tärkeää pohtia mitä tukipalveluita kehitetään ja miten. Jotta palvelut ovat perheille sopivia, tarvitsevat ammattilaiset tietoa perheiden elämästä, sen suorista ja epäsuorista resursseista ja sosiaalisen verkoston vuorovaikutuksesta. Interventioita suunniteltaessa perheen ekologian ymmärtäminen on yhtä tärkeää kuin lapsen kehityksen ymmärtäminen. (Jung 2010, 10.)

Yli puolet suomalaisista työssäkävivistä vanhemmista on tekemisissä päivähoiton kanssa lähes päivittäin. Tämän vuoksi varhaiskasvatuksella ja lasten päivähoitolla on merkittävä rooli työssä käyvien vanhempien vanhemmuutta tukevana palveluna. Varhaiskasvatuksen ammattilaisista on tullutkin pikkulapsiperheiden keskeisiä yhteistyökumppaneita. (Poikonen & Lehtipää 2009, 70.)

Viimeaikaisten julkisten keskustelujen aiheena ovat olleet huoli lapsiperheiden asemasta, vanhemmuudesta ja vanhemmuuden heikkenemisestä. Keskustelua on käyty myös toisaalta siitä, miten vanhemmilla tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa ja tulla kuulluksi lastaan koskevissa kasvatuskysymyksissä. Tämä pyrkimys vanhempien osallisuuden lisäämisestä näkyy myös 2000-luvulla valtakunnallisissa esiopetusta, perusopetusta ja varhaiskasvatusta koskevissa asiakirjoissa (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2000; Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2004; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2005). (Poikonen & Lehtipää 2009, 71.)

2 VANHEMMUUDEN TUKEMINEN

2.1 Ekokulttuurinen teoria

Yksilöiden ja ympäristön vuorovaikutusta tutkivien ekologisten teorioiden mukaan yksilö kehittyy vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Pienellä lapsella keskeisin kasvu-ympäristö on koti ja perhe. (Rantala 2002, 20.) Tunnetun ekologisen ajattelun edustaja Urie Bronfenbrennerin kehittämässä ekologisessa teoriassa perhe nähdään osana laajempaa yhteiskuntaa. Perheen toiminnan yksilöllisiä eroja selitetään ympäristön ja kulttuurin erojen ymmärtämisen kautta. Lapsen elämää tutkittaessa tarkastellaan lapsen sisäisen maailman lisäksi hänen suhdettaan lähimpiin ihmisiin. Lisäksi tarkastellaan näiden ihmisten keskinäisiä suhteita ja suhteita laajempaan yhteisöön. Lasta ympäröivien aikuisten toimet koetaan keskeisinä lapsen elämän jäsentymisessä ja lapsi nähdään aikuisesta riippuvaisena. (Bronfenbrenner 1979.) Ekokulttuurinen teoria on kehitetty Yhdysvalloissa (University of California, Los Angeles) 1980-luvulla käynnissä olleessa CHILD-projektissa, jossa tutkittiin kymmenen vuoden ajan kehityksessään viivästyneitä lapsia ja heidän perheitään (Gallimore ym. 1989).

Samoin kuten ekologisessa näkökulmassa, ekokulttuurisessa teoriassa perheiden toimintaa arvioidaan osana laajempaa yhteiskunnallista kontekstia. Perhe kuitenkin nähdään omaa elämäänsä ja ulkoisia suhteita aktiivisesti muokkaavana subjektina, ei pelkästään ulkoisten suhteiden kohteena. Ekokulttuurisen teorian oletuksena on, että ekologiset vaikutukset välittyvät viime kädessä perheiden päivittäisiin rutiineihin. (Määttä 1999, 79; Weisner & Gallimore 1994, 13; Gallimore, Weisner, Kaufman & Bernheimer 1989.)

Ekokulttuurisen teorian mukaan eniten lapsen kehitystä muokkaa hänen osallistumisensa perheen arjen rutiineissa toistuviin toimintatilanteisiin (activity settings). Nämä päivittäiset tilanteet mahdollistavat lapsen oppimisen jäljittelyn, osallistumisen ja tehtävien tekemisen avulla sekä muilla sosiaalisen oppimisen keinoilla. Lapsen kasvu-ympäristöä ja päivittäisiä vuorovaikutustilanteita on mahdollista tarkastella viiden tekijän kautta: 1) keitä tilanteissa on läsnä, 2) millaisia arvoja ja päämääriä läsnä olevilla henkilöillä on, 3) mitä tilanteissa tehdään, 4) miksi tehdään (millaiset tunteet ja motiivit ohjaavat toimintaa), sekä 5) mitkä normit, säännöt ja tottumukset ohjaavat toimintaa. (Gallimore 1989, 217; Rantala 2002,

22.)Ekokulttuurisessa teoriassa kulttuuri nähdään osana perheen arkea ja lähiympäristöä, eikä vain perheen toimintaa määrittelevänä tekijänä. Vaikka kulttuurisen arvot ja uskomukset sekä taloudelliset ja sosiaaliset tekijät yhteiskunnassa määrittelevät osaltaan perheen elämää, luo perhe myös itse omaa kulttuuriaan. Perheet rakentavat näin omanlaisiaan ekokulttuurisia elämänpaikkojaan (ecocultural niches). (Gallimore ym. 1989, 217-218 ; Weisner ym. 1994, 13-15.) Kussakin perheessä vallitsee erilainen perhekulttuuri, joka koostuu niiden käsitysten ja uskomusten, eli perheteemojen kokonaisuudesta, jota perhe pyrkii toteuttamaan arkipäivän toimintatilanteissa (Rantala 2002, 21). Eri perheillä on erilaiset tavat reagoida ympäristön olosuhteisiin. Arjen tilanteissa vanhemmat tekevät erilaisia valintoja ja tarkastelevat omien voimiensa sekä yhteiskunnassa vallitsevien voimien asettamia mahdollisuuksia ja rajoituksia omien tärkeiksi asettamiensa teemojen suhteen. (Rantala 2002, 21-22.) Tällöin puhutaan proaktiivisesta akkommodaatioprosessista, jossa vanhemmat itse vaikuttavat siihen, millaisia merkityksiä yhteiskunnan taloudelliset ja sosiaaliset reunaehdot perheelle luovat ja mitä rutiineita he muuttavat ja mihin suuntaan. (Gallimore ym. 1989, 218; Määttä 1999, 77, 81.) Perheen ekokulttuurista ympäristöä muokkaavat niin yhteiskunnan asettamat rajoitteet ja perheelle tarjotut voimavarat, kuin myös perheen arvot, uskomukset ja vahvuudet (Määttä 1999, 78-82).

Ekologisessa ajattelussa lähdetään siitä, että lapsen kasvatuksessa vanhemmat ovat ensisijaisia (Mattus 1995, 36-37). Vanhemmat kykenevät parhaiten vaikuttamaan lapsen kehitykseen suoraan (direct effect), sillä heidän kanssaan lapsi viettää suurimman osan ajastaan. Ammattilaiset, joiden kanssa lapsi viettää vähemmän aikaa, voivat puolestaan vaikuttaa lapsen kehitykseen epäsuorasti (indirect effect), tarjoamalla tietoa ja tukea lapsen ympärillä oleville ihmisille, kuten vanhemmille. (Jung 2010, 19.) Perheen arjen sujumisella, vanhempien hyvinvoinnilla ja lapsen kehityksellä katsotaan olevan kiinteä yhteys toisiinsa. (Määttä & Rantala 2010, 53.) Kodin arjen merkityksellisyys lapsen kehityksessä tulee huomioida lapsen kehitystä tukevia ohjelmia suunniteltaessa ja toteutettaessa niin, että tieto lapsen perheestä ja perheen tarpeista otetaan huomioon (Jung 2010, 10; Rantala 2002, 23; Gallimore 1989, 227.) Ekokulttuurisen teorian näkökulmasta tärkeimpinä tavoitteina pidetään perheen tukemista arkielämästä selviytymisessä ja vanhempien rohkaisua osallistumaan lapsen kasvatukseen, oppimisen tukemiseen ja kuntoutukseen. Perhettä tukevien palvelujen tulisikin perustua lasten ja vanhempien tarpeisiin ja toteutua moniammatillisesti eri

ammattiryhmien ja perheen välisenä yhteistyönä. (Määttä 1999; Määttä ym. 2010; Rantala 2002.)

2.2 Tutkimuksia vanhemmuuden tukemisesta

Rantalan (2002, 27-28) mukaan perheillä on erilaiset tavat reagoida perhettä kohtaaviin vaikeuksiin. Eroavaisuudet voivat näkyä vanhempien selviytymiskeinoissa, perheen sisäisessä sopusoinnussa, lasten kyvyissä ja persoonallisuudessa sekä perheen valmiudessa vastaanottaa tarvittavia palveluita. Eroja voi ilmetä eri perheiden välillä mutta myös saman perheen kohdalla elämänkulun eri vaiheissa.

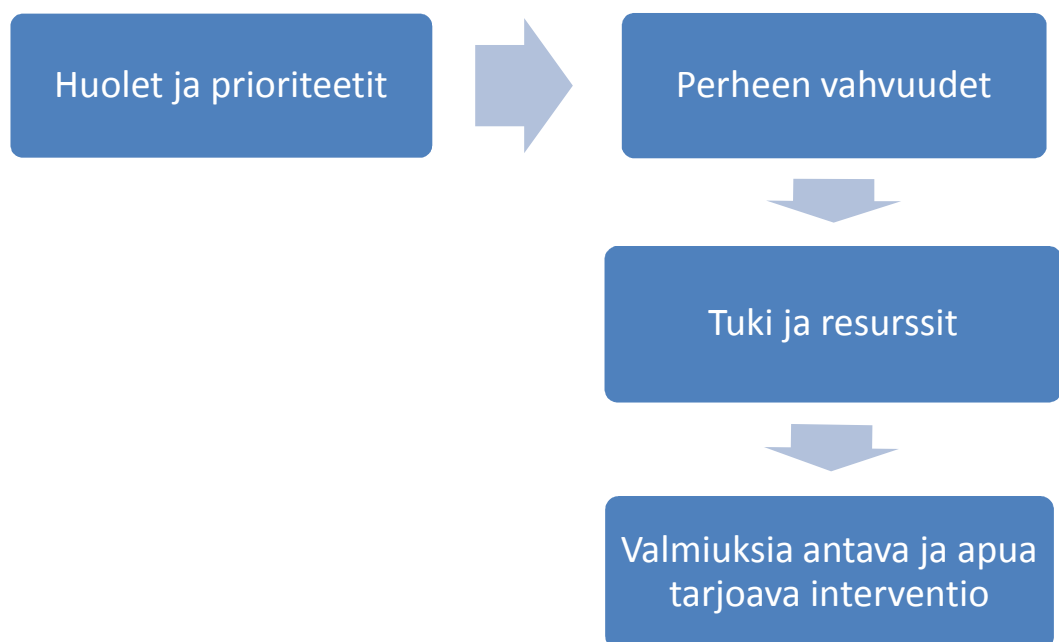
Heinämäen (2004, 181) mielestä tuen tarpeen arvioinnissa ei ole aina otettu huomioon lapsen ja perheen kulttuuria. On pohdittava ovatko ne perheen toimintatavat ja piirteet, joita päivähoidon henkilökunta pitää huolestuttavina, myös perheen mielestä poikkeavia. Normaalin ja poikkeavan raja nähdäänkin melko häilyvänä. Raja on kontekstiinsa sidottu ja liukuva. Raja määrittyy esimerkiksi silloin, kun arvioidaan lapsen liittyvää huolta tai erityisen tuen tarpeita. (Määttä & Rantala 2010, 35.) Lapset pyritään lapsuuden duaalimallin mukaan luokittelemaan normaaleiksi ja epänormaaleiksi tai tavallisiksi ja poikkeaviksi. Mallin merkitystä on pyritty loiventamaan keksimällä uusia nimityksiä, kuten erityisen tuen lapset tai huolen lapset. (Määttä & Rantala 2010.)

Häggman-Laitila (2003) on tutkinut suomalaisten perheiden varhaisen tuen tarpeita. Tutkimusaineisto on kerätty vuosina 1997-2000 Lapsiperheprojektiin osallistuneilta perheiltä. Tutkimuksen tarkoituksena oli saada uutta tietoa perhepalveluiden kehittämistä varten. Tutkimuksen mukaan vanhemmat kokivat tarvitsevansa tukea vanhemmuuteen, kasvatukseen, parisuhteeseen ja sosiaaliseen tukiverkostoon liittyen. Suurin osa vanhemmista kaipasi tukea vanhemmuuteen. Vanhemmuuteen liittyviä ongelmia olivat äidin ja isän väsymys, epävarmuuden tunne vanhempana, ajan puute ja vaikeudet ajanhallinnassa. (Häggmann-Laitila 2003, 599.)

Samana projektin yhteydessä Häggmann-Laitila (2007) on tutkinut myös pienryhmätoiminnan merkitystä lapsiperheiden terveydelle. Projektin yhteydessä järjestettiin 13 pienryhmää, joihin osallistuneet perheet haastateltiin ryhmähaastattelulla ryhmien päätyttyä. Tulosten mukaan vanhemmat saivat perhe-elämään liittyvää tietoa ja

rohkaistuivat etsimään sitä myös omatoimisesti. Ryhmään osallistuminen vahvisti perheiden sosiaalisia verkostoja, toi piristystä perheiden arkeen ja paransi vanhempien tietoisuutta omista voimavaroistaan ja kehitystarpeistaan. Vanhemmat oppivat myös luottamaan omiin kykyihinsä sopeutua ja hallita omassa elämässä tapahtuvia muutoksia.

Trivette, Dunst ja Hamby (2010) ovat tutkineet perheitä koskevien interventioiden vaikutuksia vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen sekä lapsen kehitykseen. Tutkimus on toteutettu kahdeksan tutkimusta kattaneena meta-analyysinä. Analyysin fokus muodostui perheinterventiomallista (kuvio 1), joka koostui neljästä eri osa-alueesta: valmiuksia antavat ja apua tarjoavat interventiot, sosiaalinen tuki, perheen tarpeet (huolet ja prioriteetit) sekä perheen vahvuudet. Interventioissa tuki ja resurssit rakennetaan vastaamaan perheen määrittelemiä tarpeita, perheen vahvuuksia hyödyntäen. Tutkimuksesta kävi ilmi, että perheelle valmiuksia antavilla ja apua tarjoavilla interventioilla on suoria vaikutuksia vanhempien pystyvyyden tunteeseen ja hyvinvointiin. Interventiot vaikuttivat myös epäsuorasti lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen ja lapsen kehitykseen, riippuen edellä mainituista suorista vaikutuksista.

KUVIO 1. Perheinterventiomalli (Trivette, Dunst & Hamby, 2010)

Pikkulapsiperheiden arkea, sen eri osa-alueita ja niiden keskinäistä vuorovaikutusta kartoittaneessa Paletti-tutkimuksessa (Rönkä, Malinen, Sevón, Kinnunen, Poikonen ja Lämsä, 2009, 290) nousee esille päivähoiton merkitys vanhemmuuden tukemisessa. Laadukas päivähoito tukee ennen kaikkea lapsen hyvinvointia, mutta sillä on myös suuri merkitys vanhempien jaksamiselle ja perheen arjen toimivuudelle. Tutkimustulokset antoivat viitteitä siitä, että vanhempien ja päivähoitohenkilöstön kasvatusyhteistyölle tulisi kehittää vuorovaikutteisempia toimintamuotoja, joissa vanhempien osallisuus korostuisi entistä enemmän. Päivähoitohenkilöstön tulisi myös entistä tietoisemmin tukea ja rohkaista vanhempien keskinäisen vertaistoiminnan käynnistämistä ja ylläpitämistä. Tutkimuksen mukaan myös perhevalmennus on hyvä keino vahvistaa kahden vanhemman perheissä puolisoiden keskinäistä yhteistyötä perhe-elämässä ja lasten kasvatuksessa. Tämä edellyttää perhevalmennukselta työmuotoja, jotka mahdollistavat molempien puolisoiden osallistumisen. Perhevalmennuksen haasteena on tukea esimerkiksi yksinhuoltajaperheiden ja muiden erilaisissa perhemuodoissa elävien vanhemmuutta. (Rönkä ym. 2009, 291.)

Kratochwill, McDonald, Levin, Scalia & Coover (2009) ovat arvioineet perheryhmiin perustuvan Families and Schools Together (FAST) ohjelman vaikutuksia lasten käyttäytymisen muutoksiin. FAST on toiminnallinen yhteistyöohjelma, jonka tarkoituksena on turvaverkon vahvistaminen sellaisen lapsen ympärillä, jolla on opettajien arvioin mukaan käyttäytymisen pulmia ja riski siirtyä erityisopetukseen. Keskeistä on vanhempien osallistaminen ja voimavaraistaminen oman lapsensa asiantuntijana. Perheet osallistuvat kahdeksan kertaa ryhmiin, joissa muun muassa tuettiin perheen sisäistä vuorovaikutusta. Ohjelman aikaisemmin läpikäyneet vanhemmat toimivat uusien ryhmien vetäjinä, asiantuntijoiden tukiessa ohjelman toteutumista. (Kratochwill ym. 2004; Kratochwill ym. 2009.)

Kratochwill ym. (2009) ovat arvioineet FAST-ohjelman vaikutuksia kolmen randomoidun koekontrolliasetelman avulla. Ohjelmalla on havaittu olevan positiivisia vaikutuksia vanhempien osallisuuteen, lapsen käyttäytymiseen, opettajien uskomuksiin lapsen suorituskyvystä sekä lapsen aggressiivisen käyttäytymisen vähenemiseen. Ohjelma ennaltaehkäisee lasten tunne-elämän ongelmia ja erityisopetuspäätöksiä. Lisäksi sen on havaittu vaikuttavan positiivisesti vanhempien ja ammattilaisten väliseen yhteistyöhön.

Friend, Summers ja Turnbull (2009) ovat tarkastelleet perheinterventioita koskevia tutkimuksia ja pyrkineet määrittelemään ja kuvailemaan sitä, millaisin keinoin

perheitä on tuettu. Tutkijat ovat myös pyrkineet selvittämään miten tuen tarjoaminen on vaikuttanut perheisiin. Tutkimukseen on otettu mukaan interventiot, joita on tarjottu erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhemmille ja niiden lasten vanhemmille joilla on riski erityiseen tukeen. Tutkimuksen mukaan vanhemmuuden taitoja ja vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta parantavat ohjelmat auttoivat vanhempia ymmärtämään paremmin lapsen vahvuuksia, kykyjä ja tuen tarpeita. Tällaiset ohjelmat myös tukivat vanhempia heidän kasvatustehtävässään ja auttoivat perheitä tukipalveluiden piiriin. Perhekeskeisiksi ohjelmiksi luokiteltiin sellaiset tukimuodot, joissa tavoitteena oli vanhempien valtaistaminen. Näissä ohjelmissa perhe saattoi saada hyvin monimuotoista tukea tilanteesta riippuen. Tarkoituksena oli pääsääntöisesti vaikuttaa lapsen tuen saamiseen, mutta interventioiden arvioinneissa oli tarkasteltu koko perhettä. Perhekeskeisillä interventioilla katsottiin olevan positiivista vaikutusta vanhemman ja lapsen vuorovaikutukseen, perheen vuorovaikutukseen ja koheesioon sekä vanhemman emotionaaliseen hyvinvointiin.

Tutkijat (Friend ym. 2009, 464) eivät löytäneet yhtään varhaislapsuutta koskevaa vertaistukitutkimusta tai vertaistuen vaikutuksia arvioivaa tutkimusta. Vertaistuen osalta tutkimuksessa kuitenkin tarkasteltiin ohjelmia, joissa oli vanhempien keskinäisen tuen ja mentoroinnin elementtejä. Vertaistukiohjelmien katsottiin vaikuttavan merkittävästi siihen, että perhe hyväksyy lapsen erityisen tuen tarpeen. Vertaistukea saaneet perheet osasivat myös hakea enemmän apua ja tukea lapsen erityisen tuen tarpeeseen liittyviin ongelmiin.

Varhaisen puuttumisen interventioihin osallistuneiden perheiden kokemuksia kartoittaneessa tutkimuksessa tulokset voidaan jakaa kahteen kategoriaan. Perheet kokivat muutoksia a) tiedoissaan ja kyvyissään sekä b) tuen ja palveluiden saamisessa. Varhaisella puuttumisella voitiin perheiden vastausten mukaan vaikuttaa eniten muun muassa siihen, että perhe saa korkealaatuista terveydenhoitoa, kykenee paremmin auttamaan lastaan uusien taitojen harjoittamisessa, tuntee läsnäolonsa palaverissa ammattilaisten rinnalla luontevaksi ja ymmärtää paremmin lapsensa tuen tarpeita. Vähemmän positiivisia vaikutuksia perheet kokivat muun muassa siinä, miten he olivat saaneet tietoa erilaisista lapselle kuuluvista palveluista, miten lapsi on osallistunut erilaisiin aktiviteetteihin intervention vaikutuksesta. (Raspa, Bailey, Donald, Olmsted, Nelson, Robinson, Simpson, Guillen & Houts 2010)

2.3 Vanhempien voimaantuminen

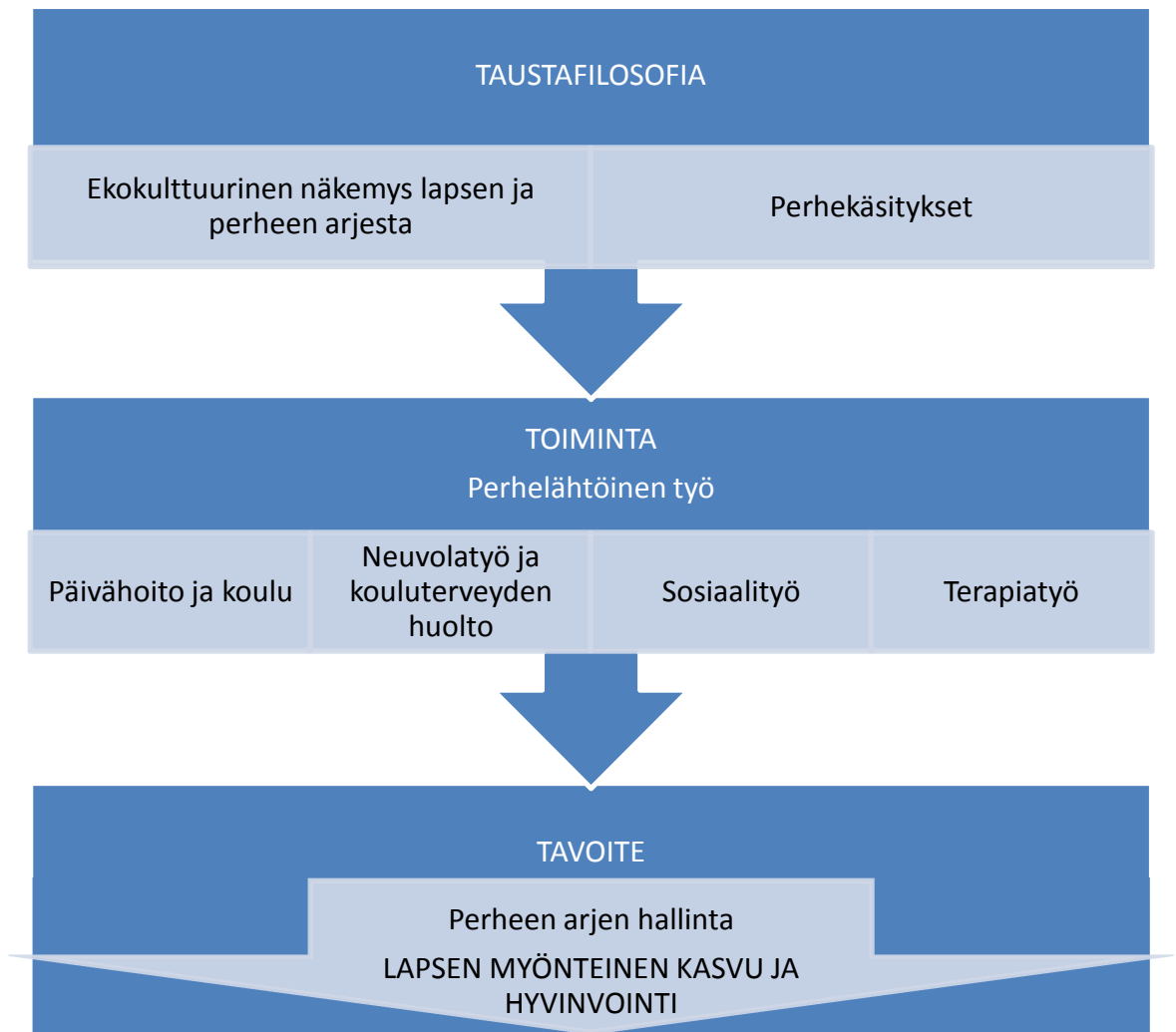
Alun perin valtaistumiseksi suomennettu käsite ”empowerment” syntyi 1960-luvulla Yhdysvalloissa, kun viitattiin prosessiin, jossa yksilön tai ryhmän mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämäntilanteeseensa vahvistuvat ja vallan puute sekä avuttomuus vähenevät. Empowerment-käsitteellä tarkoitetaan myös osallistumista ja vaikuttamista yhteisön toimintaan ja sen struktuureihin (Eklund 1999, 43; Määttä 1999, 101.) Yhdysvalloissa erityispedagogiikan kentällä käsitteellä tarkoitetaan perhekeskeistä työtettä, jossa vanhempien paikka on ammattilaisten rinnalla ja yhteistyössä tarvitaan vanhempien asiantuntemusta lapsestaan. (Määttä 1999, 101.)

Empowerment-käsitteestä on käytetty myös suomennosta voimaantuminen. Voimaantumisteoriaa kehittäneen Siitosen (1999, 161–165) mukaan voimaantuminen on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi, joka lähtee ihmisestä itsestään ja se vaikuttaa ihmisen hyvinvointiin. Teorian mukaan voimaa ei voi antaa toiselle eikä voimaantuminen ole pysyvä tila. Voimaantuminen on prosessi, jota jäsentää päämäärät, kyvykomukset, kontekstiuskomukset ja emootiot sekä näiden sisäiset suhteet. Voimaantumisteoriassa väitetään, että ihminen voi jäädä voimaantumattomaksi, jos hänellä on ympäristössään vaikeuksia edellä mainituissa osaprosesseissa. Voimaantumisprosessissa merkityksellisiä ovat vapaus, vastuu, arvostus, luottamus, konteksti, ilmapiiri ja myönteisyys.

Yksilötason voimaantumista on teoretisoinut myös Zimmerman (1995, 582–593) kehittämänsä psykologisen voimaantumisen käsitteen avulla. Psykologiseen voimaantumiseen liittyy psyykeen taso, sosiaalinen taso ja käyttäytymisen taso. Psyykeen tasolla muun muassa henkilökohtainen hallinnan tunne ja hallintamotivaatio kasvaa. Sosiaalisella tasolla psykologinen voimaantuminen tarkoittaa esimerkiksi lisääntyntä päätöksenteko-, johtajuus- ja ongelmanratkaisukykyä, kausaalisuhteiden ymmärtämistä sekä kriittistä ymmärrystä omasta sosiaalipoliittisesta ympäristöstä. Käyttäytymisen tasolla psykologinen voimaantuminen on nähtävissä selviytymiskäyttäytymisen ja yhteistoiminnan lisääntymisenä sekä osallistumisena omia asioita koskevaan päätöksentekoon ja päätösten toimeenpanoon.

Voimaantuneet vanhemmat kokevat voivansa saada enemmän valtaa omaa elämäänsä koskeviin kysymyksiin ja kokevat voivansa vaikuttaa lapsen ja perheen olosuhteisiin. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen kohdalla voimaantuminen edellyttää, että ammatti-ihmiset luottavat vanhempien tietoihin, taitoihin ja muuttumisen

mahdollisuuksiin. (Pihlaja & Viitala 2004, 101.) Määtän (1999, 100-102) mielestä lapsen kasvua ja oppimista voi ymmärtää vain tuntemalla lapsen erilaiset kasvuympäristöt. Ammatti-ihmisten tulee opastaa vanhempia auttamaan omaa lastaan, sillä vanhemmat ja perhe ovat aina lapsille saatavilla. Ammatillinen asiantuntemus on lisäksi kallista ja joillakin erityisosaamisen alueilla harvinaista. Sekä vanhemmilla että ammatti-ihmisillä on molemmilla olennaista tietoa lapsesta. Vanhemmat tuntevat lapsensa parhaiten ja ammatti-ihmisillä on puolestaan sitä erityisosaamista, jota kehityksessään poikkeavan lapsen vanhemmuudessa tarvitaan. Myös Määttä ja Rantala (2010, 169-170) uskovat, että arkielämässä selviytymiseen perhe tarvitsee monesti ammattilaisten palveluita, mutta silti perhe voi vaikuttaa omaan elämäntilanteeseensa sekä kokea voimaantumista oman elämänsä hallinnassa. Perhe osallistuu oman elämänsä säätelyyn. Perheen selviytyminen ja voimaantuminen ovat perhelähtöisen työskentelyn ideaalimallissa (kuvio 2) edellytyksenä lapsen kehitykselle ja hyvinvoinnille. Perhelähtöisen työskentelyn tavoitteena on parantaa perheen arjen hallintaa ja sitä kautta tukea lapsen myönteistä kasvua ja hyvinvointia. (Määttä & Rantala 2010, 169.)

KUVIO 2. Perhelähtöisen työskentelyn ideaalimalli (Määttä & Rantala, 2010)

Mattuksen (1999) mukaan perhelähtöinen ajattelu alkaa toteamuksesta, että paras keino kasvattaa lasta on tukea hänen vanhempiaan suoriutumaan tästä tehtävästä. Tällöin tulisi kiinnittää huomioita perheen omien vahvuuksien ja voimavarojen havaitsemiseen. Perheellä on ensisijainen vastuu arjen rutiineista. Mikäli tämä ei onnistu omin voimin, apua ja tukitoimia on annettava riittävästi. Tällä tavoin perhe voi tulla toimeen omillaan.

Vanhempien voimaantumista voidaan edesauttaa myös kollektiivisen valtuuttamisen avulla. Turnbull, Turbiville ja Turnbull (2000, 641-644, 646) vakuuttavat, että kollektiivinen valtuuttaminen tarjoaa parhaan mahdollisen kasvun kaikille erityistä tukea tarvitseville lapsille ja heidän vanhemmilleen. Keskeistä kollektiivisen valtuuttamisen mallissa on huomioida yksilön toiveet ja tarpeet. Prosessin tuloksena vanhemmilla on määräysvalta ja kontrolli päivittäin kohdattavien haasteiden suhteen. Perheen tekemät valinnat ja päätökset perheen osallistumisasteesta tehdään

ensisijaisesti perheessä eikä ammattilaisten päätöksinä. Vanhempien tulisi käyttää omia kykyjään ja voimavarojaan perheen voimaannuttamiseksi. Kollektiivinen valtuuttaminen olettaa perhekeskeisyyttä, perheiden omia valintoja perhettä koskevissa päätöksissä ja interventioita, joiden tarkoituksena on perheiden voimavarojen ja kapasiteetin löytäminen. Kollektiivinen valtuuttaminen on uudenlainen näkökulma, jossa keskitytään voimavarojen löytämiseen, osallistumiseen ja yhteisön ekologian muuttamiseen.

Turnbull, Turnbull, Erwin ja Soodak (2006) ovat luoneet empowerment - mallin jonka mukaan voimaantuminen on toteutunut silloin, kun perhe omaa korkean motivaation ja riittävät tiedot ja taidot. Perheen motivoitumiseen vaikuttaa se, uskotaanko perheessä sen omiin kapasiteetteihin ratkoa ongelmia. Tällöin puhutaan perheen pystyvyyden tunteesta. Aina kun ammattilaiset antavat perheelle neuvoja ongelmien ratkaisun tueksi, lisää se perheen pystyvyyden tunnetta. Tehokas ongelmien ratkaisu on erittäin olennaista voimaantumisen kannalta. Voimaantuneella perheellä on kyky luoda toimintasuunnitelma ongelmien ratkaisemiseksi, jotta lapsen tarpeet tai tavoitteet toteutuisivat. Ammattilaiset voivat opettaa perheille tehokkaan ongelman ratkaisun vaiheita ja mallintaa niitä arkisissa tilanteissa. Ongelman ratkaisuprosessiin kuuluu seuraavat vaiheet: Ongelman määrittäminen, mahdollisten ratkaisuvaihtoehtojen pohtiminen, ratkaisun valitseminen, valitun ratkaisun täytäntöönpano ja ratkaisun arvioiminen. (Haren & Fiedler 2008, 233–235.)

Yksi tärkeä osa-alue voimaantumismallissa on selviytymiskeinojen käyttö stressin hallinnassa. Ammattilaiset voivat parantaa perheen selviytymiskeinoja ohjaamalla perheitä erilaisten palvelujen piiriin (lastenhoitoapu, tukiryhmät jne.). Perheen selviytymiskeinoihin voidaan vaikuttaa myös kehottamalla vanhempia keskittymään lapsen positiivisiin puoliin ja vahvuuksiin. Perhettä voidaan myös tukea pohtimaan sitä, mitä he voivat elämässään kontrolloida ja mitä eivät. Uuden tiedon avulla perhe voi kasvattaa vahvuuksiaan ja voimavarojaan. Vanhempien tulisi esimerkiksi saada tarpeeksi tietoa lapsen koulunkäynnistä ja koulunkäyntiin liittyvästä päätöksenteosta. Vanhemmat tulisi ottaa mukaan koulutuksiin, niiden suunnitteluun, toteutuksiin ja arviointiin. Tällöin tulisi lähteä liikkeelle siitä, että arvioidaan perheen yksilölliset tuen tarpeet. Perheitä tulisi ohjata palveluiden piiriin antamalla heille tietoa erilaisista palveluista ja resursseista joihin heillä on oikeus. Ammattilaisten tulee kuitenkin luottaa siihen, että perhe osaa itse arvioida, mitkä palvelut ovat heitä varten. Ammattilaisten tehtävänä on myös luoda perheille toivoa. Ammattilaisten työskentelyä perheiden

kanssa tulee ohjata optimismi ja usko siihen, että lapsen kehityksessä tapahtuu jatkuvasti edistymistä. Epärealistista kuvaa tulevaisuudesta ei vanhemmille kuitenkaan kannata maalailia. Perhe on voimaantunut, kun vanhemmat tietävät mitä he haluavat lapselleen. Ammattilaiset voivat edistää voimaantumista siten, että he auttavat vanhempia valitsemaan palveluita jotka ovat tarpeellisia ja realistisia heidän lapsensa tarpeisiin. (Haren & Fiedler 2008, 233-235.)

3 VERTAISTUKI

3.1 Vertaistuen monet muodot

Vertaistuki on joko vapaaehtoisesti tai organisoidusti järjestäytyntä ihmisten keskinäistä apua ja tukea. Vertaistuen tarkoituksena on tarjota samassa elämäntilanteessa oleville ihmisille mahdollisuutta keskinäiseen tukeen, kokemusten vaihtamiseen ja tiedon jakamiseen. (Nylund 2005, 198-199; Friend, Summers & Turnbull 2009, 464; Vuorinen, Särkelä, Perälähti, Peltosalmi, Londén 2004, 80). Vertaistuki perustuu samankaltaisiin elämäkokemuksiin tai yhteenkuuluvuuden tunteeseen ja yhteisiin kiinnostuksen kohteisiin. Vertaisryhmän tavoitteena on jäsentensä hyvinvoinnin ja jaksamisen edistäminen sekä tarvittaessa paranemisen tukeminen. (Laimio, Kaijaluoto, Välimäki, Halinen, Alanen, Mäntyvaara, Laukkanen, Liinamo, Indren, Riitaola, Rämänen & Saari 2012)

Vertaistoiminnan ehkä tunnetuin edelläkävijä on AA-liike (Alcoholics Anonymous), joka aloitti toimintansa Yhdysvalloissa 1930-luvulla. Vertaistoiminta, toiselta nimeltään oma-aputoiminta (self-help groups), alkoivat voimistua Suomessa 1980- ja 1990- luvuilla. Tällöin alettiin vahvan ammatillisuuden arvostuksen sijaan nähdä myös ihmisen itsensä mahdollisuus löytää ratkaisuja ongelmiinsa, ilman ammattilaisten välitöntä ohjausta ja neuvontaa. (Laimio ym. 2012)

Nylundin (2005, 203–204) mukaan vertaistukea voidaan saada ja antaa monella tavalla ja monessa muodossa, esimerkiksi kahden henkilön välillä, verkostoissa tai ryhmissä. Kahden henkilön välinen vertaistukisuhde voi syntyä spontaanisti, esimerkiksi ystävien, sukulaisten tai naapureiden kesken samanlaisesta elämäntilanteesta. Vertaisverkostot muodostuvat myös spontaanisti esimerkiksi leikkipuistoissa tai internetissä. Niihin voidaan osallistua joustavasti oman kiinnostuksen ja aikataulun mukaan ja halutessaan niissä voi pysyä nimettömänä. Vertaisryhmissä ennestään tuntemattomat ihmiset tapaavat toisiaan säännöllisesti. Ryhmän aloitteentekijänä voivat toimia ammatillaiset tai kansalaiset itse. Ryhmien tarkoituksena on jakaa kokemuksia toisten kanssa.

Vertaisryhmät voivat erota toisistaan myös riippuen taustayhteisöstä ja ohjaajasta, joka voi olla joko ammatillainen tai vapaaehtoinen. Suomessa yleisintä on järjestötaustainen vertaistukiryhmätoiminta, jota organisoidaan yhtenä vapaaehtoistoiminnan muotona. On myös olemassa puhtaasti kansalaislähtöisiä

vertaistukiryhmiä jotka käynnistyvät ihmisten oma-aloitteisuudesta. Näissä ryhmissä korostuu asiantuntijatiedon sijaan kokemustiedon rooli. Yhä enemmän on myös perustettu julkistaustaisia vertaistukiryhmiä, jolloin ryhmän ohjaajana toimii ammattilainen, kuten esimerkiksi terveydenhoitaja, sosiaalityöntekijä tai lastentarhanopettaja. Tällöin ryhmän ohjaajalla on asiantuntemusta, mutta ei välttämättä kokemuksellista tietoa. Tällaisissa ohjatuissa vertaistukiryhmissä riittää, kun ohjaajalla on esimerkiksi koulutuksen kautta riittävästi tietoa ryhmää yhdistävästä aihealueesta ja siihen liittyvistä ilmiöistä. (Laimio & Karnell, 2010, 15-16.) Ammattilaisten ohjaamisessa vertaisryhmissä toiminta-ajatuksena voi olla enemmän ryhmäneuvonta- tai opetus, jossa on mukana keskinäisen tuen elementtejä (Määttä 1999, 35). Kansainvälisessä kirjallisuudessa tällaisista ryhmistä käytetään nimitystä support groups (ks. Santelli ym. 2001; Graziosi, E. 2010).

Nylundin (2005) mukaan yleisessä kielenkäytössä 2000- luvulla yleistynyt käsite vertaisryhmä on hankala, koska siitä ei käy ilmi onko kyseessä ammattilaisten ohjaama ryhmä vai jäsentensä itsensä johtama ryhmä. Tämän tutkielman kohteena on vertaisryhmä, jota ohjaavat ammattilaiset. Tämän vuoksi käytän tutkielmassa käsitettä ohjattu vertaistukiryhmä, jotta se on selkeästi erotettavissa kokemustietoon perustuvasta ryhmäläisten ohjaamasta vertaistukiryhmästä.

3.2 Vertaistuen vaikutuksia

Mahdollisuus vertaistukeen on toistuvasti todettu olevan yksi keskeinen ja ihmisten itsensä arvostama muutoksen osatekijä ja edellytys (Vuorinen ym. 2004, 80). Suomalaisten järjestöjen verkkosivuilla vertaistoiminta ja vertaisryhmät ovat esillä poikkeuksetta. Vertaistoiminnan hyötyjä kuvaillaan verkkosivuilla melko yhteneväisesti: vertaistuki tarjoaa tietoa ja tukea, mahdollisuuden kokemusten jakamiseen, yhteenkuuluvuuden tunnetta, voimavaroja ja selviytymiskeinoja (esim. Mannerheimin lastensuojeluliitto 2011; Invalidiliitto 2011; Mielenterveysseura 2011; Kehitysvammaisten Tukiliitto 2011). Vertaistuen rinnalla käytetään myös käsitettä sosiaalinen tuki (Viitala & Saloniemi, 2005; Vuorinen 2002). Sosiaalisella tuella tarkoitetaan niitä resursseja ja voimia, joita ihminen saa käyttöönsä vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Hyvällä sosiaalisella tuella on tutkimuksissa osoitettu olevan

paljon yhteyksiä terveyteen ja hyvinvointiin. (Vuorinen 2002, 8.)

Vertaistoiminnassa lähdetään siitä, että tietyssä elämäntilanteessa eläneellä ja tiettyjä asioista itse kokeneella on kokemusasiantuntemusta, joka on ainutlaatuista ja muulla asiaan perehtymisellä saavuttamatonta. Olennaista vertaistuessa on, että se lähtee jäsentensä henkilökohtaisista ja ajankohtaisista tarpeista ja omista valinnoista eikä niinkään vallitsevista hoitokäytännöistä. (Vuorinen 2002, 10.) Kun vertaistukiryhmässä käsitellään yksityistä elämäkokemusta, muistoa tai tunnetta, syntyy kokemustodellisuutta, joka koskee sekä nykyistä, mennyttä että tulevaa. Yksityinen kokemus luo myös perustaa yhteisölliselle ja julkiselle merkitysulottuvuudelle. Vertaistukeen perustuvat suhteet syntyvät kokemusten jakamisesta ja vuorovaikutteisesta kohtaamisesta. Ainoastaan kokemusten julkinen kertominen tai tunnustaminen ei vielä riitä. Vastaanottajien tulee olla kertomuksen aktiivisia osallistujia jolloin syntyy yhteisesti jaettu sosiaalinen tila. Kokemusten vastaanottaja eläytyy vertaissuhteessa toisen ihmisen läpikäymiin tilanteisiin ja tunteisiin niin kuin ne olisivat voineet tapahtua hänelle itselleen. (Hyväri 2005, 224–225.)

Vertaistuki ei liity pelkästään isoihin elämänmuutoksiin tai kriiseihin, vaan vertaistukiryhmää yhdistäväksi tekijäksi riittää samanlainen elämäntilanne, esimerkiksi pienten lasten kasvattaminen ja vanhemmuus (Laimio 2012). Vertaistuella on tärkeä merkityksensä vanhemmuuden vahvistajana ja perheiden arjen selviytymiskeinojen, käytännön tuen ja avun sekä elämäntilanteen edistämiseksi (Viitala & Saloniemi 2005, 16).

King, Steward, King & Law (2000) ovat tutkineet sitä, mitkä seikat vaikuttavat erityistä tukea tarvitsevien lasten vertaistukiryhmien säilymiseen ja pitkäikäisyyteen. Tutkimuksen mukaan vertaistukiryhmien elinvoimaisuuteen vaikuttivat sitoutunut ja tehokas ryhmän johtaminen, yhteisön verkostot rahoituksen ja käytännön avun saamiseksi sekä ryhmän jäsenten halu muokata toimintaa jäsentensä tarpeiden mukaan.

Amerikkalainen Parent to Parent -ohjelma (Santelli 2002) kouluttaa erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhempia keskinäiseen tukeen. Ohjelmassa uudet vanhemmat saavat parikseen koulutetut ja kokeneet vanhemmat, joilla perhetilanne tai lapsen vamma on mahdollisimman samanlainen. Ohjelman avulla vanhemmat saavat mahdollisuuden keskustella muun muassa vammaan vaikutuksista perhe-elämään, stressistä joka usein liittyy monien eri asiantuntijatahojen kanssa asioimiseen, vammaan liittyvän uuden sanaston oppimiseen tai taloudellisiin muutoksiin. Lisäksi ohjelmaan

osallistuminen auttaa vanhempia säilyttämään optimistisen asenteen, saamaan tietoa erilaisista tukipalveluista ja löytämään lapselle leikkikavereita jotka ovat leikkitaidoiltaan samantyyllisiä. Ohjelman avulla pyritään myös siihen, että perheen arki sujuu muutoksista huolimatta ja vanhemmat saisivat itseluottamusta ja varmuutta luottaa omiin päätöksiin ja asiantuntijuuteen lapsen liittyvissä asioissa.

Vertaistukiryhmä voidaan nähdä yhteisönä, jonka tehtävänä on kollektiivisen toiminnan kautta parantaa jäsentensä elämänlaatua ja eri organisaatioiden ja toimijoiden välisiä yhteyksiä. Yhteisön voimaantumiseen liittyy kolme ulottuvuutta: yksilötaso, yhteisön taso ja verkoston taso. (Zimmerman 1995, 581). Voimaantumisen tukeminen vertaistukiryhmässä tapahtuu kolmella tasolla: Yksilön, ryhmän ja verkoston tasolla. Yksilötasolla ryhmän jäsenille keskeisintä on omien kokemusten merkityksen ymmärtäminen palveluiden ja tuen kehittämisessä ja rohkaistuminen vaikuttamistoimintaan. Ryhmän tasolla tärkeäksi nousee yhteisöllisyyden edistäminen, ryhmän toiminnan ja tavoitteiden selkiyttäminen ja toimintatavan luominen avoimeksi, luottamukselliseksi ja tasa-arvoiseksi. Verkoston tasolla tuetaan ryhmää luomaan ja ylläpitämään vuorovaikutusta ammatilasiin ja päättäjiin.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaista tukea vanhemmat kaipaavat ja kokevat saavansa ohjatusta vertaisryhmästä silloin, kun lapsen käyttäytymiseen tai kehitykseen liittyy jonkinlaista pulmaa. Tutkimus pyrkii antamaan tietoa ohjatusta vertaistuesta ja sen merkityksestä ongelmia ennaltaehkäisevänä ja perheitä tukevana palvelumuotona. Tutkimuksen tarkoituksena on myös selvittää, miten vertaistukiryhmään osallistuminen on tukenut ja ohjannut vanhempia heidän kasvatustehtävässään ja vaikuttanut perheiden arkeen.

Tutkimuksen kohderyhmänä on erään itäsuomalaisen kunnan ja Lapset ja perheet KASTE -hankkeen yhteisesti toteuttama ohjattu vertaistukiryhmä vanhemmille. Ryhmää on ehdotettu päivähoiton kautta perheille, joissa lapsen kehitys tai käyttäytyminen on herättänyt huolta joko päivähoiton tai kodin havaintoihin perustuen.

Tutkimuskysymykset olivat seuraavat:

1. Millaisia tuen tarpeita ohjattuun vertaistukiryhmään osallistuvilla vanhemmilla on?
2. Millaisia ovat vanhempien kokemukset ohjatusta vertaistukiryhmästä?
3. Miten ohjattuun vertaistukiryhmään osallistuminen on tukenut ja ohjannut vanhempia heidän kasvatustehtävässään?

4.2 Tutkimuksen kohderyhmä

Tutkimuksen kohteena on erään itäsuomalaisen kunnan ja Lapset ja perheet Kaste-hankkeen (Lasten ja perheiden hyvinvointipalveluiden kehittämishanke Itä- ja Keski-Suomessa, 2012) yhteisenä pilottina järjestetty ja moniammatillisesti toteutettu ohjattu vertaistukiryhmä päivähoitossa olevien lasten vanhemmille. Ryhmän toiminnan tavoitteena on tarjota vanhemmille vertaistukea sekä tietoa ja tukea kasvatukseen, arkeen ja parisuhteeseen liittyviin ongelmiin ja niiden ennaltaehkäisyyn. Perheiden lisäksi ryhmässä työskenteli kunnan kiertävä erityislastentarhanopettaja, perheohjaaja, Kaste-hankkeen työntekijä sekä tämän tutkimuksen tekijä. Ryhmä kokoontui yhteensä kymmenen kertaa. Ryhmään pyydettiin osallistujia päivähoiton kautta. Kunnan kiertävä erityislastentarhanopettaja suositteli ryhmää niille perheille, joiden lapsista oli jonkinlaista huolta päiväkodissa tai vanhemmat kokivat itse tarvitsevansa vertaistukea tai ohjausta lastensa kasvatukseen.

Ryhmään osallistui neljä perhettä. Ensimmäisessä tapaamisessa oli kolme perhettä ja toiseen tapaamiseen saatiin mukaan neljäs perhe. Lapsia perheissä oli kaikkiaan yhdeksän, iältään 3-9-vuotiaita. Alakouluikäisiä heistä oli kolme ja muut olivat alle kouluikäisiä. Kaikki ryhmään osallistuneet vanhemmat olivat ryhmän aikana työelämässä. Perheiden alle kouluikäisillä lapsilla oli havaittu päivähoitossa muun muassa kielenkehityksen viivettä, tarkkaavaisuus- ja keskittymispulmia sekä ylivilkkautta. Kaikkien vanhempien kokemusten mukaan lapsilla oli uhmakkuutta, jonka käsittelyyn vanhemmat kokivat tarvitsevansa tukea.

Ryhmässä keskusteltiin vanhempien toivomista ja ryhmän vetäjien määrittelemistä vanhemmuuteen liittyvistä teemoista (taulukko 1). Tyypillisesti ryhmätapaamiset rakentuivat seuraavasti: Yhteisen iltapalan jälkeen vanhemmat kokoontuivat omaan tilaan ja lapset menivät leikkimään lastenhoitajan kanssa. Vanhempien keskustelulle jäi yleensä aikaa noin puolitoista tuntia. Ensimmäisillä ryhmätapaamisilla vanhemmat haastateltiin lyhyesti pariskunnittain, jonka pohjalta jokaiselle perheelle kirjattiin ryhmän toimintaan liittyvät tavoitteet ja toiveet. Jokainen perhe toivoi saavansa ryhmästä tukea ja neuvoja lapsen uhmakkuuden kanssa selviämiseen. Kaikki ilmoittivat haluavansa sekä ammattilaisten ohjausta että vertaistukea. Tämän tutkielman tekijä oli mukana vanhempien ryhmässä jokaisella tapaamiskerralla ja kirjasi ylös tapaamisten teemat ja keskustelun aiheet. Kuudennella tapaamiskerralla tutkielman tekijä piti myös vanhemmille tapaamisen teeman mukaisen

alustuksen. Tapaamiskertojen teemat muokkautuivat usein sen mukaan, mistä edellisellä kerralla oli keskusteltu ja mistä yhteisesti katsottiin tarpeelliseksi keskustella seuraavalla kerralla.

Ryhmän vetäjät olivat vanhempien toiveiden pohjalta ja omien kontaktiensa kautta kutsuneet kolmeen tapaamiseen myös vierailevia asiantuntijoita. Viidennellä tapaamiskerralla aiheena oli parisuhde ja ongelmien ennaltaehkäiseminen. Tällöin ryhmässä vieraili väestöliiton Tahdolla ja taidolla- parisuhdeohjelmakoulutuksen käyneet kaksi perhetyöntekijää (Väestöliitto, 2011). Seitsemännellä tapaamiskerralla ryhmään tuli perhetyöntekijä ja KIIKKU-kouluttaja. Kiikku-työmallin tavoitteena on tukea lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen kehittymistä ja lapsen kuntoutusta (Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö, KIIKKU- projekti, 1994- 2008). Kouluttaja puhui vanhemman ja lapsen välisestä vuorovaikutuksesta. Yhdeksännellä tapaamiskerralla ryhmässä vieraili Savonia- ammattikorkeakoulun AVEKKI-kouluttaja. AVEKKI on koulutus- ja toimintatapamalli väkivaltatilanteiden ehkäisyyn ja hallintaan (AVEKKI- projekti, 2004- 2007). Kouluttaja keskusteli vanhempien kanssa lähinnä vanhempana jaksamisesta.

TAULUKKO 1. Vertaistukiryhmätapaamisten sisällöt

Tapaamiset	Teema	Läsnä perheet:	Asiantuntijat
1. kokoontuminen	Tutustumista, toiveita ja tilannekartoitusta	1, 2, 3	Ryhmän vakituiset ohjaajat
2. kokoontuminen	Tavoitteiden asettamista	1, 2, 3,4	Ryhmän vakituiset ohjaajat
	Miten arki sujuu?		
3. kokoontuminen	Lapsen uhmakohtaukset	1, 2, 4	Ryhmän vakituiset ohjaajat
	Palkinto-rangaistusmenetelmät		
	Mitä positiivista näet lapsessasi?		
4. kokoontuminen	Perheen arkirutiinit	1, 2, 3	Ryhmän vakituiset ohjaajat
5. kokoontuminen	Ennaltaehkäiseviä parisuhteen vuorovaikutusta tukevia harjoituksia ja keskustelua	1, 2, 3, 4	Ryhmän vakituiset ohjaajat, ALVARIT: Tahdolla ja taidolla -projekti, Väestöliitto
6. kokoontuminen	Kuvien käyttö arjessa lapsen ymmärtämisen ja kommunikoinnin tukena	1, 2, 3, 4	Ryhmän vakituiset ohjaajat
7. kokoontuminen	Perheen vuorovaikutus ja lapsen temperamentti	3, 4	Ryhmän vakituiset ohjaajat KIIKKU-kouluttaja
8. kokoontuminen	Vanhemman syyllisyys	1, 2, 3, 4	Ryhmän vakituiset ohjaajat
9. kokoontuminen	Vanhempana jaksaminen	1,2, 3	Ryhmän vakituiset ohjaajat AVEKKI-kouluttaja
10. kokoontuminen	Pikkujoulut, koonti ja palautteet	1, 2, 3, 4	Ryhmän vakituiset ohjaajat

4.3 Aineistonkeruumenetelmänä teemahaastattelu

Tämä tutkimus edustaa laadullista tutkimusperinnettä. Laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Tutkimuksessa pyritään kuvaamaan kohdetta mahdollisemman kokonaisvaltaisesti. Tarkoituksena on jo olemassa olevien väittämien todentamisen sijaan löytää ja paljastaa tosiasioita. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 152.) Aineistonkeruumenetelmäksi valittiin tässä tutkimuksessa teemahaastattelu, koska tavoitteena oli kerätä yksityiskohtaista ja subjektiivista, vanhempien henkilökohtaiseen kokemukseen perustuvaa tietoa vertaisryhmään osallistumisesta. Haastattelu on perusteltu tiedonkeruun menetelmä silloin kun haluamme tietää, mitä ihminen ajattelee tai miksi hän toimii niin kuin toimii (Tuomi & Sarajärvi 2002, 74; Eskola & Vastamäki 2010, 26).

Tutkimuksen aineisto koostuu ohjattuun vertaisryhmään osallistuneiden neljän perheen vanhemmille tehdyistä haastatteluista. Haastattelut tehtiin kolmelle perheelle kotona ja yhdelle perheelle ryhmätapaamispaikassa, noin kolme kuukautta tapaamisten päätyttyä. Kolmessa haastattelussa olivat läsnä molemmat vanhemmat ja yhdessä haastattelussa ainoastaan perheen äiti. Haastattelutilanteissa olivat läsnä myös lapset, koska haastattelut tehtiin pääsääntöisesti kotona. Lapsia ei kuitenkaan haastateltu. Eskolan ja Vastamäen (2010, 30) mukaan kotona tehtävillä haastatteluilla on suurempi mahdollisuus onnistua. Kotona haastateltava on ikään kuin omassa valtakunnassaan ja haastattelija on vieraalla maalla. Kutsu haastateltavan henkilön kotiin kertoo myös omalta osaltaan siitä, että haastateltava on sitoutunut haastatteluun ja luottaa tutkijaan.

Haastattelut kestivät puolesta tunnista tuntiin, ja ne nauhoitettiin. Haastattelija esitti kysymykset yhtä aikaa molemmille vanhemmille ja molemmilla vanhemmilla oli mahdollisuus vastata. Osaan kysymyksistä vastasi vain toinen vanhemmista ja osaan vastasivat molemmat. Vanhemmat saattoivat myös keskustella keskenään ja täydentää toistensa vastauksia.

Haastattelun suurin etu menetelmänä on sen joustavuus. Haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymys, selventää ilmausten sananmuotoa, oikaista väärinkäsityksiä ja käydä keskustelua haastateltavan kanssa. Tutkija voi myös esittää kysymykset siinä järjestyksessä kuin katsoo aiheelliseksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.) Teemahaastattelussa yleisemmin haastattelun aihepiirit eli teema-alueet ovat etukäteen tiedossa, mutta kysymyksillä ei ole tarkkaa muotoa tai järjestystä (Hirsjärvi ym. 2005, 197). Tässä tutkielmassa jokaisessa haastattelussa käytettiin valmista

kysymysrunkoa, jota ei kuitenkaan seurattu järjestelmällisesti (LIITE 1). Valmiin kysymysrunгон tarkoituksena oli varmistaa haastattelutilanteessa se, että kaikki teemat tulisi käsiteltyä. Haastattelujen aikana saatettiin esittää tarkentavia kysymyksiä tai jättää jotain kysymättä, jos teema oli jo käsitelty jonkin toisen kysymyksen kohdalla. Metodologisesti teemahaastattelussa korostetaan ihmisten tulkintoja asioista, heidän asioilleen antamia merkityksiä sekä sitä, miten merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Teemahaastattelun tarkoituksena ei ole kuitenkaan kysellä mitään tahansa, vaan siinä pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimustehtävien mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2002, 77). Tutkielman haastattelurunko muotoutui tutkimuskysymysten ja aiempien aihetta käsittelevien tutkimuksien perusteella. Koska tutkimuksen tekijä itse oli ryhmätapaamisissa mukana, oli kysymysten laatimisessa mahdollisuus käyttää hyödyksi myös tapaamisissa tehtyjä muistiinpanoja.

Haastattelumenetelmän ongelmana voidaan Hirsjärven ym. (2005, 195) mukaan pitää sen vaativuutta haastattelijan näkökulmasta. Haastattelujen toteuttaminen vie aikaa ja vapaamuotoisen aineiston litterointi on hidasta. Haastatteluun voi sisältyä myös haastattelijasta, haastateltavasta tai itse tilanteesta johtuvia virhelähteitä. Luotettavuuteen saattaa vaikuttaa esimerkiksi se, että haastateltava kokee tilanteen jotenkin pelottavaksi tai haastateltava pyrkii antamaan ns. sosiaalisesti suotavia vastauksia.

Litterointi on aineiston kirjoittamista puhtaaksi sananasaisesti (Hirsjärvi ym. 2005, 210). Ensimmäinen haastattelu litteroitiin melko pian haastattelun jälkeen, jotta seuraavien haastattelujen sujuvuuteen ja kysymysten tarkoituksenmukaisuuteen voitaisiin vielä vaikuttaa ennen niiden toteutusta. Seuraavat kolme haastattelua litteroitiin vasta kun kaikki haastattelut oli nauhoitettu. Litteroimatta jätettiin ainoastaan ne kohdat nauhoituksista, joissa puhuttiin jostain muusta kuin ennalta määrättyistä teemoista, kuten esimerkiksi vanhemman puhuessa lapselleen. Kun kiinnostus kohdistuu haastatteluissa esiin tuleviin asiasisältöihin, ei kovin yksityiskohtainen litterointi ole tarpeen (Ruusuvoori 2010, 425). Litteroin kuitenkin myös omat kysymykseni, jotta pystyin tarpeen tullen tarkastelemaan sitä, miten kysymyksen muotoilutapa vaikutti siihen saatuun vastaukseen. Haastatteluaineistoa kertyi litteroituna noin 50 sivua.

4.4 Aineiston analyysi

Kirjallista aineistoa voidaan analysoida monella eri tavalla. Jo aineiston litterointivaiheessa aloittaa tahtomattaankin ajatuksen tasolla tapahtuvan aineiston työstämisen ennen varsinaista tekstianalyysia. Alasuutarin (2001b, 254) mukaan laadullisen tutkimusprosessin alkupiste onkin vaikeasti määriteltävissä, sillä tutkimus nojaa aina joltakin osin aiempaan tutkimustietoon tai tutkijan kokemukseen.

Aineistoin analyysin toteutin aineistolähtöisesti, vaikka taustalla oli tietty teoria. Puhdas aineistolähtöisyys on käytännössä mahdotonta, sillä aineiston alustavakin jäsentely ja järjestely samoin kuin keräysvaihe sisältävät jo itsessään tutkijan tekemiä teoreettisia valintoja ja tulkintoja (Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010, 20). Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen keskeiset käsitteet auttoivat aineistoin teemoittelussa ja tutkimuksen kannalta olennaisten merkitysten löytämisessä. Aineistolähtöisessä analyysissa tutkija kuitenkin pyrkii ymmärtämään tutkittavia heidän omasta näkökulmastaan analyysin kaikissa vaiheissa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113). Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa vastaus tutkimustehtävään saadaan yhdistelemällä käsitteitä. Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan ja päättelyyn ja siinä edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 112.) Tutkimusote tässä tutkimuksessa oli induktiivinen, eli yleisestä yksityiseen etenevä.

Aloitin aineistoin analyysin lukemalla litteroidun aineiston huolellisesti läpi, jotta saisin kattavan kuvan tutkittavan aineiston sisällöstä. Toisella lukukerralla alleviivasin aineistoista erivärisillä kynillä kutakin tutkimuskysymystä koskevat olennaiset ilmaukset. Analyysiyksikkönä käytin lauseen osaa, lausetta tai ajatuskokonaisuutta. Tätä analyysin vaihetta kutsutaan aineiston pelkistämiseksi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109). Seuraavaksi luokittelin alleviivatut kohdat alustavasti teemoihin tutkimuskysymysten mukaan siten, että jokaisen teeman alla oli kaikkien haastateltavien vastaukset kyseiseen teemaan. Aineisto ryhmitellään eli klusteroidaan siten, että samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi sekä nimetään luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110). Luokittelu on aineiston järjestelmällistä läpikäymistä tutkimusongelman, keskeisten käsitteiden ja lähtökohtien määrittelemällä tavalla (Ruusuvoori ym. 2010, 18). Luokittelun jälkeen aineistoa on helpompi analysoida teemoittain (Eskola & Vastamäki 2010, 43). Koodasin myös aineiston sukupuolen mukaan siten, että naiset saivat koodin N ja miehet koodin M.

Haastateltavat numeroin haastattelujärjestyksessä, joten naiset saivat koodin N1-N4 ja miehet saivat koodin M1-M3. Miehiä haastateltavana oli kolme ja naisia neljä. Eskolan ja Suorannan (1998, 155-157) mukaan tällaiset koodit toimivat tekstin kuvailun apuvälineenä ja osoitteina, jolloin tutkija löytää myöhemmin tarvitsemansa tekstin kohdat. Koodien avulla pystyin erottamaan vastaajan sukupuolen mutta ne turvasivat myös aineistolainauksen anonyymiyden.

Kun olin ryhmitellyt pelkistetyt ilmaukset alaluokiksi, jatkoin analyysia yhdistelemällä alaluokkia edelleen yläluokiksi, pääluokiksi ja yhdistäväksi luokaksi. Klusterointia seurasi aineiston abstrahointi, jossa aineistosta erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Abstrahointia tulee jatkaa niin kauan, kuin se on aineiston sisällön näkökulmasta mahdollista. Näin aineiston analyysissa päädytään lopulta alkuperäisinformaation käyttämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110–111.)

5 TULOKSET

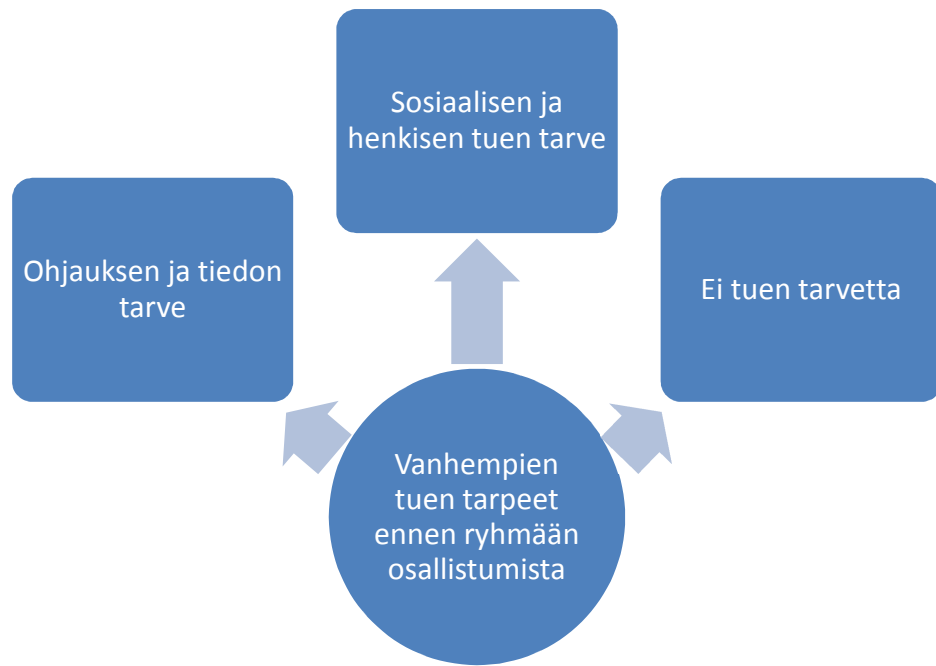
Tutkimuksen aineisto koostuu ohjattuun vertaistukiryhmään osallistuneiden neljän perheen vanhemmille tehdyistä haastatteluista. Kolmessa haastattelussa olivat läsnä molemmat vanhemmat ja yhdessä haastattelussa ainoastaan perheen äiti.

Esitän tutkimuksen tulokset tutkimuskysymysten mukaan jaoteltuna. Ensimmäisessä alaluvussa 5.1 käsittelen vanhempien kokemia tuen tarpeita, toisessa alaluvussa 5.2 vanhempien kokemuksia ohjatusta vertaistukiryhmästä ja kolmannessa alaluvussa 5.3 vanhempien saamaa tukea ja ohjausta ja niiden vaikutusta perheiden arkeen.

5.1 Vanhempien tuen tarpeet

Tutkimuksessa haluttiin selvittää, millaista tukea vanhemmat kokivat tarvitsevansa ennen ryhmään osallistumistaan. Haastattelujen lisäksi kyselin vanhempien toiveita ja odotuksia ryhmän toiminnan ja siellä käsiteltävien teemojen suhteen jo ensimmäisellä ryhmän tapaamiskerralla. Kirjasin jokaisen perheen toiveet ja tavoitteet ylös ja hyödynsimme näitä muistiinpanoja ryhmän toiminnan suunnittelussa ensimmäisen tapaamisen jälkeen. Tarkoituksenamme oli suunnitella ryhmän toiminta ja siellä käsiteltävät teemat siten, että ne vastaisivat mahdollisimman hyvin vanhempien tuen tarpeita. Olennaista vertaistuessa on, että se lähtee jäsentensä henkilökohtaisista ja ajankohtaisista tarpeista ja omista valinnoista eikä niinkään vallitsevista hoitokäytännöistä (Vuorinen 2002, 10). Ryhmän toiminnan suunnittelun helpottamiseksi vanhempien tuen tarpeita selvitettiin myös tähän tutkimukseen. Tarkoituksena oli selvittää, millaisia tuen tarpeita vanhemmilla oli ennen ryhmään osallistumista.

Vanhempien tuen tarpeet on tässä tutkimuksessa jaoteltu kolmeen ryhmään (kuvio 3). Ennen vertaistukiryhmään osallistumista vanhemmat kokivat tarvitsevansa ohjausta ja tietoa sekä sosiaalista ja henkistä tukea. Osa vanhemmista ei kokenut tarvitsevansa tukea vanhemmuuteen ennen ryhmään osallistumista.

KUVIO 3 Vanhempien tuen tarpeet

5.1.1 Ohjauksen ja tiedon tarve

Ennen ryhmään osallistumisestaan vanhemmat kokivat tarvitsevänsä ohjausta ja tietoa lapsen kehitykseen ja kasvatukseen liittyen. Osa vanhemmista kuvaili olevansa usein vanhempana avuton ja neuvoton. Ohjauksen ja tiedon tarpeessa korostui nimenomaan ammattilaisten neuvojen rooli. Toiveina oli saada käytännön vinkkejä perheen arjen sujumiseen ja lasten kasvatukseen liittyen. Vanhemmat halusivat saada ulkopuolista näkemystä ongelmallisiksi kokemiinsa kasvatuskysymyksiin. Jokainen perhe toivoi, että ryhmästä saisi vinkkejä ristiriitatilanteista selviämiseen uhmakkaan lapsen kanssa. Vanhemmat mainitsivat sekä ryhmätapaamisissa että haastatteluissa perheen elämää vaikeuttavaksi asiaksi lasten uhman, mikä aiheutti kotona päivittäin konfliktitilanteita ja hankaloitti esimerkiksi lähtemistä kodin ulkopuolelle. Vanhemmat kokivat, etteivät osaa käsitellä lapsen kiukkua tai keksiä sopivia keinoja tilanteiden laukaisemiseksi.

”Että niinku saatas jotain neuvoo tilanteeseen, et tuntuu tosissaan välillä että ei pärjää ja ei osaa ja ei jaksa ja kaikkee tämmöstä ” (N)

”Semmoset molempien lasten raivarit..et tulee se semmonen jumiutumistilanne et me ei päästä niinku lähtee ulos, hoitoon tai ku on sovittu et lähetään jossain käymään niin siinä tulee sit se itku ja potku ja se on jo ihan mahotonta se pukeminen et just se et mitenkä toimia lapsen kanssa jonka kanssa ei voi uhkailla, kiristää eikä lahjoa..ne ei auta siinä eikä oo mitenkää neuvoteltavissa” (N)

Samankaltaisia tuloksia on saanut Häggmann-Laitila (2003, 599) vanhempien tuen tarpeita kartoittaneessa tutkimuksessaan, jossa suurin osa vanhemmista koki tarvitsevansa tukea vanhemmuuteen ja lasten kasvatukseen. Vanhemmat kokivat perheen ongelmien johtuvan vanhempien väsymisestä ja siitä, että he kokivat itsensä epävarmoiksi vanhempina. Vanhemmat kokivat rajojen asettamisen haastavaksi ja lapsen persoonallisuus ja haastava käyttäytyminen herättivät heissä huolta.

Osa vanhemmista lapsen käyttäytymisen syy mietitytti ja vanhemmat toivoivat saavansa vertailupohjaa oman lapsen käyttäytymiselle ja kehitykselle. Toissijaisena ohjeiden ja neuvojen antajana nähtiin toiset vertaisryhmään osallistuvat perheet. Vertaisilta toivottiin käytännön vinkkejä arjen sujumisen helpottamiseksi. Vanhemmat toivoivat saavansa kuulla, miten toiset perheet selvittävät muun muassa ristiriitatilanteista, jotka koettiin haasteellisiksi lasten kanssa.

”Kyllä minä niinku toivoin et sieltä tulis, jos ei niinku niiltä muilta vanhemmilta niin sitten ryhmän vetäjiltä tulis semmosia ajatuksia mitä vois tehdä ja mitä vois kokeilla” (N)

5.1.2 Sosiaalisen ja henkisen tuen tarve

Tietoon liittyvien tarpeiden lisäksi vanhemmat kertoivat kaipaavansa kokemusten vaihtoa toisten samankaltaisten perheiden kanssa. Tämä tulos tukee Häggmann-Laitilan (2003, 601) tutkimuksen tuloksia, jossa vanhemmat kaipasivat verkostoitumista toisten vanhempien kanssa. Vertaistuella tässä tutkimuksessa tarkoitettiin vanhempien keskinäistä tukea. Vertaistuki perustuu samankaltaisiin elämäkokemuksiin tai yhteenkuuluvuuden tunteeseen ja yhteisiin kiinnostuksen kohteisiin (Vertaistoiminnan perusteet). Vaikka osa vanhemmista koki perheellä olevan hyvä tukiverkosto, kaipasivat vanhemmat kokemusten vaihtoa samassa elämäntilanteessa olevien tai samanlaisia kokemuksia omaavien perheiden kanssa. Vertaistuki merkitsi vanhemmille ennen

kaikkea sosiaalista tukea. Sosiaalisella tuella tarkoitetaan niitä resursseja ja voimia, joita ihminen saa käyttöönsä vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa (Vuorinen 2002, 8). Osa vanhemmista koki, ettei perhe lasten erilaisuuden tai haasteiden takia ollut aiemmin saanut ymmärrystä tai vertaistukea muilta lapsiperheiltä. Näin eräs äiti kuvailee kokemuksiaan äitiryhmästä, johon oli aiemmin osallistunut:

”Ku lapsi tai myöhemmin lapseni oli niin erilaisia ku ne muitten ni mä koin semmosta häpeetä, et en mä halunnu sinne ku muitten suurin huoli se et vitsi ku meillä on ollu viikon verran nuhaa ja meillä oli se et me ollaan niinku valvottu vuoden päivät...niin se oli hirveen erilainen lähtökohta et siihen kaivattiin..semmoseen erilaisuuteen tietyllä tavalla semmosta vahvistusta et me ei olla ainoita” (N)

Vanhemmat kokivat tarvitsevansa myös henkistä tukea vanhempana jaksamiseen ja arjen pulmista selviämiseen. Vertaistukiryhmän toivottiin antavan vanhemmille tilaisuuden hengähtää ja purkaa tuntojaan. Arjen pyöryksen keskelle toivottiin kuuntelijaa ja ymmärtäjää. Osalle vanhemmista oli tärkeää saada kuulla, että he eivät ole ainoita, joille arki lasten kanssa on usein haasteellista.

”Tosissaan niinku itekkin tietää et on pallo hukassa ni todeta se et muillakin on ongelmia” (N)

”Ni kyl sitä niinku sitä omaa rauhaakin kaipais sit ku täällä on se sirkus täällä kotona ni tuntuu et pää halkee välillä” (N)

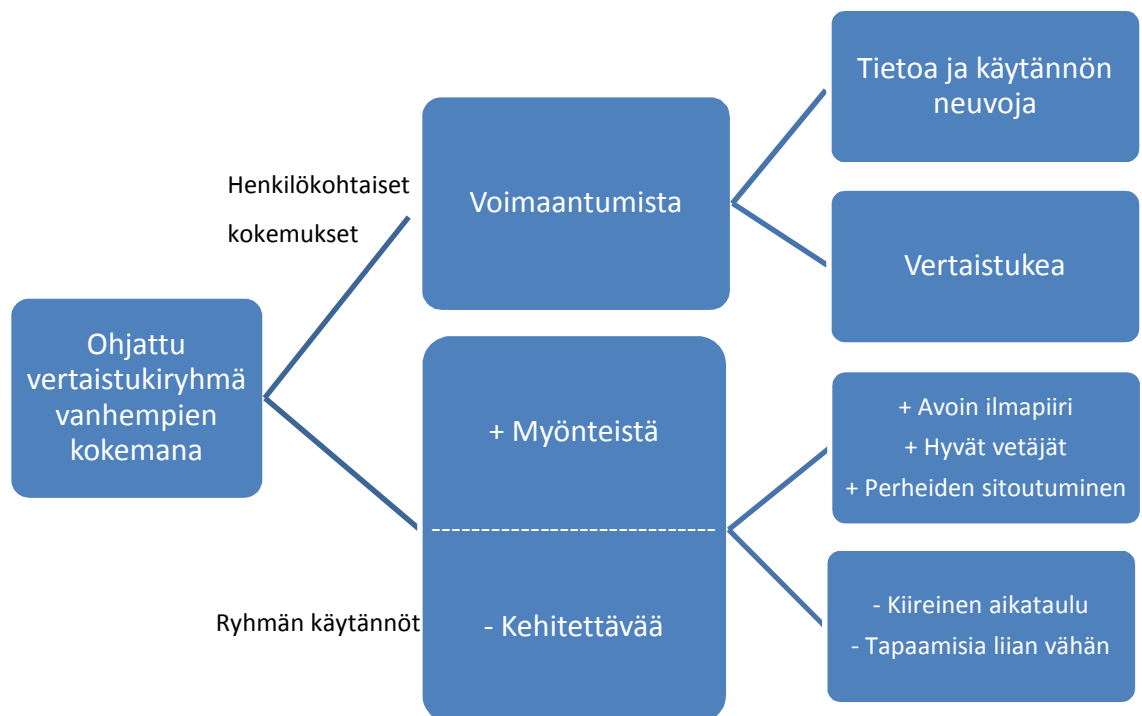
5.1.3 Ei tuen tarvetta

Osalla vanhemmista ei ollut odotuksia tai tietoa ryhmän toiminnasta. Lähes kaikille vanhemmille ryhmän tarkoitus ja sisältö olivat osittain epäselviä ennen ryhmään osallistumista. Ryhmää ei mainostettu etukäteen missään, vaan ryhmään osallistumista oli ehdotettu tietyille perheille päivähoidon kautta. Osa vanhemmista ei myöskään kokenut tarvitsevansa tukea ennen ryhmään osallistumista. Nämä vanhemmat kokivat perheen arjen sujuvan hyvin ja lapsen käyttäytyminen ei herättänyt huolta vanhemmissa. Sen sijaan ammattilaisilla oli jonkinlaista huolta lapsen kehityksestä tai perheen jaksamisesta, sillä perheelle oli ehdotettu ryhmään osallistumista. Tällöin onkin syytä muistaa erot perhekulttuureissa, vanhempien huoleissa ja ammattilaisten huoleissa. Perhekulttuuri määrittää sen, miten arjen sujuvuutta uhkaavat tekijät perheeseen

vaikuttavat (Määttä & Rantala 2010). Heinämäen (2004, 181) mielestä tuen tarpeen arvioinnissa ei ole aina otettu huomioon lapsen ja perheen kulttuuria. On pohdittava ovatko ne perheen toimintatavat ja piirteet, joita päivähoidon henkilökunta pitää huolestuttavina, myös perheen mielestä poikkeavia. Mielenkiintoista oli, että perheet, jotka eivät kokeneet tarvitsevansa tukea, osallistuivat joka tapauksessa ryhmään vapaaehtoisesti. Nämä vanhemmat kertoivat osallistuvansa ryhmään mielenkiinnon ja verkostoitumisen vuoksi. Vanhemmista halusivat myös kuulla, millaista arkea toiset perheet viettivät.

5.2 Vanhempien kokemuksia ohjatusta vertaistukiryhmästä

Tämän tutkimuksen toisena tarkoituksena oli tuoda esille vanhempien kokemuksia ohjatusta vertaistukiryhmästä. Vanhempien kokemukset jaoteltiin (kuvio 4) kahteen haaraan, jossa toisessa näkyvät vanhempien henkilökohtaiset kokemukset ja niistä tärkeimpänä vanhempien kokema voimaantuminen. Voimaantuminen linkittyy vanhempien saamaan tietoon ja käytännön neuvoihin sekä vertaistukeen. Toisessa haarassa näkyvät ryhmätoiminnan kannalta oleelliset, positiivisiksi ja negatiivisiksi koetut käytännöt.

KUVIO 4 Vanhempien kokemukset ohjatusta vertaistukiryhmästä

5.2.1 Tietoa ja käytännön neuvoja

Vanhemmat kokivat saaneensa ryhmästä tietoa ja käytännön neuvoja. Tärkeinä koettiin ryhmän tarjoamat uudet näkökulmat perheen arkeen ja sen haasteisiin. Ryhmässä opittiin näkemään myös arjen positiivisia asioita ja lapsen vahvuuksia. Vanhempien mukaan heidän ymmärryksensä lapsen haasteista ja vahvuuksista lisääntyi. Friend, Summers ja Turnbull (2009) sekä Häggmann-Laitila (2007) ovat saaneet samankaltaisia tuloksia. Friendin ym. (2009) mukaan vanhemmuuden taitoja ja vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta parantavat ohjelmat auttoivat vanhempia ymmärtämään paremmin lapsen vahvuuksia, kykyjä ja tuen tarpeita.

Osa vanhemmista koki myös saaneensa lisää tietoa perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten rooleista ja näin ollen eri palvelumuotojen funktio selkiintyi vanhemmille. Vanhemmat saivat mielestään myös ohjausta tiedon ja avun hankintaan. Myös tämä tulos vastaa Friendin ym. (2009) sekä Parent to Parent-ohjelman (Santelli 2002) tuloksia, jossa vanhemmuutta tukevien ohjelmien katsottiin tarjoavan tietoa, jotka auttoivat perheitä tukipalveluiden piiriin. Häggmann-Laitilan (2007) saamien tulosten mukaan ryhmätoiminta auttoi vanhempia myös etsimään lisää tietoa omatoimisesti.

Suurin osa vanhemmista puhui uusista näkökulmista, jotka syntyivät ryhmän aikana. Omaan arkeen sai perheen ulkopuolisen näkökulman ja tämän vuoksi ohjaajien vaihtuvuus ja vierailevat asiantuntijat koettiin positiivisena asiana. Uuden tiedon avulla myös vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus näyttäytyi uudessa valossa. Osa vanhemmista mietti vanhemman roolin merkitystä uudesta näkökulmasta. Näin eräs äiti luonnehtii neuvoa, joka laittoi mietityttämään omaa roolia vanhempana:

”Kyllähän sieltä ihan hyviä neuvoja tuli että...se perusneuvo että lähteekö siihen mukaan vai ei ja että mikä se on se lapsen rooli ja mikä aikuisen rooli ja itellekin aina palauttaa sitä mieleen että mihin rooliin ite kuuluu” (N)

5.2.2 Vertaistukea

Toisena tärkeänä elementtinä ryhmässä koettiin vertaistuki ja kokemusten vaihtaminen toisten perheiden kanssa. Kokemusten vaihtaminen oli alun jännityksen jälkeen perheiden mukaan avointa. Hyvärin (2005, 224-225) mukaan vertaistukeen perustuvat suhteet syntyvät kokemusten jakamisesta ja vuorovaikutteisesta kohtaamisesta.

Vanhemmat kokivat tulleeensa kuulluksi ryhmässä ja jokainen sai kertoa kokemuksistaan oman halunsa mukaan. Hyväri (2005, 224-225) muistuttaakin, että ainoastaan kokemusten julkinen kertominen tai tunnustaminen ei riitä. Myös vastaanottajien tulee olla kertomuksen aktiivisia osallistujia jolloin syntyy yhteisesti jaettu sosiaalinen tila. Ryhmässä vanhemmat huomasivat kokemuksia vastavuoroisesti jakamalla, että myös muut perheet kamppailivat samanlaisten haasteiden kanssa. Myös Friend ym. (2009, 464) ja Häggmann-Laitila (2007, 211) huomasivat kokemusten jakamisen vaikuttavan siihen, miten vanhemmat refleктоivat oman perheen tilannetta uudella tavalla ja pohtivat oman toiminnan merkitystä lapseen. Friend ym. (2009) havaitsivat tällä olevan vaikutusta siihen, että perhe hyväksyy lapsen erityisen tuen tarpeen. Häggman-Laitila (2007) katsoi uuden tiedon lisäävän myös vanhempien luottamusta omiin kykyihin selviytyä. Samalla tavalla tässä tutkimuksessa vertaistuki ja kokemusten vaihtaminen auttoivat vanhempia hyväksymään paremmin perheen ja lapsen haasteita ja antoivat vanhemmille lisää itseluottamusta. Myös omat tuntemukset vanhemmuuden taitojen puutteista hyväksyttiin paremmin.

”Ehkä se on semmosta kokemusten vaihtoo saa sinne arkeen et ainiin, tommostahan se meilläkin on eikä se sen kummosempaa eikä ruususempaa oo muillakaan että ehkä se siihen perustuu se vahvuus että huomaa että toiset ellää ihan samalla lailla ja miten niistä tilanteista sitten selviää” (M)

Osa perheistä koki myös vertaistuen antamisen tärkeäksi ja miellyttäväksi ryhmän toiminnan osa-alueeksi.

”Ehkä se omalta osalta monin osin mielti sitä et ollaanko myö myöskin niitä neuvonantajia siinä joissakin rooleissa että tietysti sitäkin joskus sitten mieltii mutta sitähan se on että antaa tukea ja saada tukea” (N)

Vanhemmat myös vertailivat oman perheen haasteita ja vahvuuksia toisten perheiden tilanteisiin. Vertailun ja suhteuttamisen avulla vanhemmat punnitsivat uudelleen oman perheen arvoja ja perhekulttuuria. Toisten perheiden kokemukset saattoivat myös auttaa näkemään oman perheen asiat positiivisemmassa valossa, kuten eräs isä pohtii.

”Mulle ainakin tuli semmonen tuntu että tuli muittenki kokemusten perusteella aika äkkiä että ei meillä oikeestikkaan mikään semmonen kauhee tilanne oo toisilla voi olla paljon selkeemmin paljon pahempiakin ongelmia” (M)

5.2.3 Voimaa arkeen

Tiedon ja käytännön neuvojen saaminen sekä *vertaistuki* puolestaan lisäsivät vanhempien *voimaantumista*, jolloin vanhemmat kokivat voivansa vaikuttaa lapsen ja perheen olosuhteisiin paremmin. Voimaantuneet vanhemmat kokevat voivansa saada enemmän valtaa omaa elämäänsä koskeviin kysymyksiin ja kokevat voivansa vaikuttaa lapsen ja perheen olosuhteisiin (Pihlaja & Viitala 2004, 101). Yhteneväisesti Häggmann-Laitilan (2007) saamien tulosten kanssa, ryhmään osallistuminen oli vanhempien mukaan tuonut piristystä perheiden arkeen. Tapaamisiin oli mukava lähteä ja vanhemmat keskustelivat ryhmässä käsitellyistä asioista usein vielä keskenään tapaamisten jälkeen. Ryhmässä käyminen koettiin ikään kuin perheen yhteisenä harrastuksena, joka piristi, toi iloa ja antoi vanhemmille luvan hengähtää. Ryhmässä vanhemmat kokivat myös yhteenkuuluvuuden tunnetta toisten vanhempien kanssa. Samanlaiset kokemukset ja niiden avoin jakaminen toisten kanssa lisäsivät yhteenkuuluvuuden tunnetta. Vanhemmat kokivat saavansa ryhmästä tukea lapsen kasvatukseen ja perheen haasteisiin.

Tiedon saaminen erilaisista perhettä koskevista palveluista ja ammattilaisten rooleista lisäsivät osaltaan vanhempien voimaantumista. Myös Haren ja Fiedler (2008, 233-235) linkittävät palveluista kertomisen vanhempien voimaannuttamiseen. Heidän mukaansa perheitä tulisi ohjata palveluiden piiriin antamalla heille tietoa erilaisista palveluista ja resursseista joihin heillä on oikeus. Näin ollen ryhmän ammattilaiset edistivät voimaantumista siten, että he auttoivat vanhempia valitsemaan palveluita, jotka ovat tarpeellisia ja realistisia heidän lapsensa ja perheensä tarpeisiin. Lisäksi ryhmä lisäsi vanhempien tietoutta asiantuntijoiden erilaisista rooleista.

”Et mistä sitä tietoo pystyy ettimään et sekin on ihan semmonen perusasia et löytyy tietolähteitä.. millon mikäkin asia on ajankohtanen” (N)

”Ehkä tuli semmosiakin tahoja et mikä on niinku kenenkin asiantuntijan rooli.. niitä välttämättä jollakin tavalla tunnekaan et kuka tekee ja mitä tekee työkseen” (N)

Moni vanhempi koki tärkeänä ryhmän antina myös syyllisyyden ja häpeän tunteen helpottumisen. Vanhemmat kokivat omat vanhemmuuden taitonsa usein puutteellisina tai heikkoina, sillä haastavia tilanteita lapsen kanssa koettiin päivittäin. Ennen ryhmään osallistumisestaan vanhemmat saattoivat kokea oman tilanteensa erityisen ongelmallisena tai erityisenä. Kokemuksia jakamalla vanhemmat kuitenkin huomasivat, että muilla

perheillä oli samanlaisia ongelmia ja ne kuuluvat lapsiperheiden jokapäiväiseen elämään. Tämä auttoi vanhempia pääsemään syyllisyyden tunteesta ja hyväksymään vaikeuksia (Häggmann-Laitila 2007). Vanhemmilla oli entuudestaan myös kokemuksia siitä, että heidän vanhemmuuttaan oli arvosteltu tai heidän haasteitaan ei ymmärretty tai otettu vakavasti.

”Aiemmat kokemukset muista perheistä...niin mä pelkäsin et mä saan sieltä semmosen samanlaisen vastaanoton et ei vaan osaa olla äiti niin se kyllä hermostutti mua itteeni ihan kauheesti...Ja et olikin niin helppo jutella et nehän ymmärsikin mistä me puhuttiin” (N)

Vanhemmat olivat kokeneet myös syyllisyyttä omasta vanhempana jaksamisestaan ja siitä ettei aina toiminut vanhempana niin kuin olisi halunnut.

”Ikinä en oo niin paljon syyllisyyttä tuntenu ku silloin ku nää lapset on ollu olemassa. Niinku tuntuu et millon mistäkin asiasta et ei oo niinku tehny oikein tai jotain tämmöstä niin ku nyt se on helpottunut” (N)

5.2.4 Ryhmän toimintaan liittyneet edut ja haitat

Tämän tutkimuksen tuloksia tullaan hyödyntämään Lapset ja perheet Kaste-hankkeessa suunniteltaessa ja toteutettaessa vastaavanlaisia vertaistukiryhmiä. Tämän vuoksi on tärkeää tuoda esille ne käytännön seikat, jotka vanhemmat kokivat positiivisina tai negatiivisena ryhmän toiminnan kannalta.

Vanhemmat olivat pääosin tyytyväisiä ryhmän käytännön toteutukseen ja toimintaan. Ryhmän kesto (10 kertaa), koko (neljä perhettä) ja aihepiirit olivat vanhempien mielestä sopivia. Vanhemmat kokivat, että ryhmätapaamisten teemoissa ja niiden valinnassa oli otettu huomioon vanhempien toiveita ja tarpeita. Kokemukset ryhmän vetäjistä olivat positiiviset.

”Et on ollu ihana niinku nähä miten teitä on aidosti kiinnostanu nää lapset ja meidän perheet ja te ootte aktiivisesti niinku etsiny niihin niitä vastauksia et semmosia työntekijöitä tarvitaan” (N)

Tärkeänä seikkana vanhemmat pitivät luottamuksen syntymistä ja perheiden sitoutumista osallistua tapaamisiin. Vanhempien mukaan ryhmässä oli avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri. Osa vanhemmista kertoi aluksi miettineensä, voiko vieraisiin perheisiin luottaa ja tämä rajoitti omaa avoimuutta. Luottamus kuitenkin

rakentui hyväksi tapaamisten myötä. Tapaamisten alussa oli myös yhteisesti puhuttu ryhmän luottamuksellisen ilmapiirin merkityksestä ja kaikki ryhmäläiset pitivät sitä tärkeänä osana ryhmän toimintaa.

Joidenkin vanhempien mielestä tapaamiset olisivat voineet jatkua pidempään ja aikataulu tuntui välillä kiireiseltä. Edellisen kerran asioita olisi ollut mukava kerrata seuraavan tapaamisen alussa.

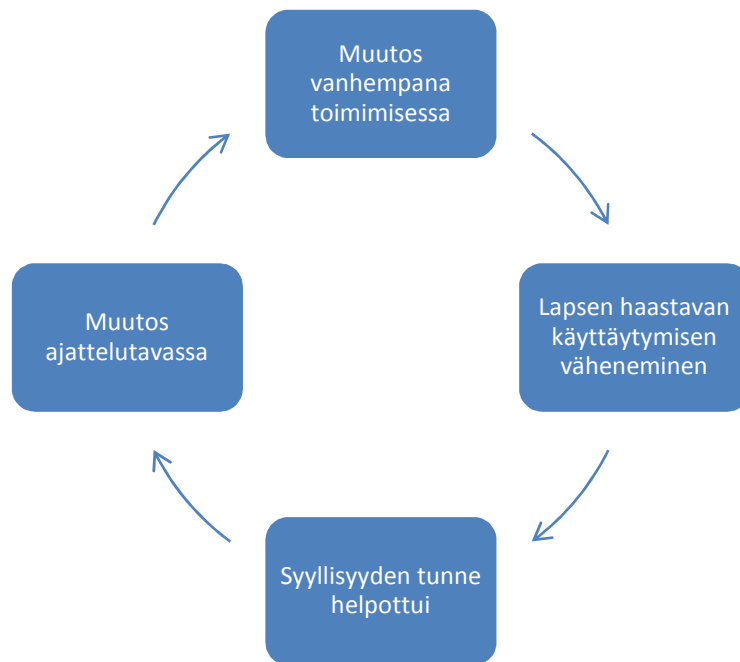
”Se oli aina niin pintapuolinen raapasu..et ois varmaan parikin teemaa riittäny..seuraavalla kerralla oltas vaikka puol tuntia käytetty siihen et mitäs viimeks oli ja mitä siitä jäi käteen ja miten sitä voi niinku hyödyntää” (N)

Yhdestä aihepiiristä olisi voinut keskustella pidempään ja iltapalan syömiseen, eli vapaaseen seurusteluun käytettiin liikaa aikaa. Vertaistuen toteutumisen kannalta negatiivisena asiana osa perheistä koki perheiden erilaisuuden ja erilaiset elämäntilanteet. Esimerkiksi perheiden eri-ikäiset lapset haittasivat kokemusten vaihtoa ja vertaistuen toteutumista.

5.3 Ohjatun vertaistukiryhmän antama tuki vanhemmille

Pyrin tutkimuksessani rakentamaan kuvaa siitä, miten ohjattuun vertaistukiryhmään osallistuminen on tukenut ja ohjannut vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Tarkoituksena on selvittää, miten vanhempien saama tuki ja ohjaus on vaikuttanut perheiden arkeen. Haastatteluaineisto kerättiin noin kolme kuukautta tapaamisten päätyttyä ja vanhemmat arvioivat tällöin sitä, millä tavalla ohjattuun vertaistukiryhmään osallistuminen on tukenut ja ohjannut heitä ja vaikuttanut siten perheiden arkeen.

Muutokset joita vanhemmat havaitsivat itsessään ja perheessään, muodostavat kehän jossa ne kaikki linkittyvät toisiinsa (kuvio 5). Muutoksia havaittiin niin ajattelutavassa, vanhempana toimimisessa, kuin lapsen käyttäytymisessäkin. Lisäksi vanhempien syyllisyyden tunne helpottui. Tulosten esittäminen kehänä kuvaa mielestäni sitä tekemääni tulkintaa, jossa tietyn osa-alueen muutos vaikuttaa aina seuraavaan muutokseen.

KUVIO 5 Muutoksia perheiden arjessa

Ajattelutavan muutos näkyi siten, että suurin osa vanhemmista koki oman suhtautumisensa lapsen muuttuneen jonkin verran. Vanhemmat ymmärsivät paremmin lapsen haasteita ja vahvuuksia. Vanhemmat kokivat ymmärtävänsä paremmin, mitä lapselta voi, tai toisaalta tulisi vaatia. Tämä puolestaan *muutti vanhemman omaa toimintaa*. Moni vanhempi oli ymmärtänyt myös positiivisen palautteen ja kehumisen merkityksen lapselle. Vanhemmat kokivat kehuvansa lasta enemmän kuin aiemmin.

”Niin ollaan pyritty nyt kehuaan nyt kun (lapsi) tekee jotain” (M)

Osa vanhemmista tunsivat ymmärtäneensä rajojen asettamisen ja vanhemman roolin merkityksen kasvatuksessa paremmin. Tämä oli auttanut vanhempia asettamaan tiukemmin rajoja lapsilleen ja vanhemmat kokivat olevansa napakampia kasvattajia.

”Ehkä sitä aina hoksaa sitten että tuota sitä aikuisenki roolia ottaa napakammin nimenomaan näissä uhmatilanteissa sitten että siihen ehkä on tullu” (N)

Osa vanhemmista koki, että vanhempien osallistuminen ryhmään oli suoraan vaikuttanut *lapsen käyttäytymisen muutokseen* positiivisesti. Toisaalta osa vanhemmista

koki, että lapsen käyttäytymisessä ei ollut tapahtunut muutosta. Kaikki vanhemmat olivat kuitenkin sitä mieltä, että lapsi on hyötynyt vanhempien osallistumisesta ryhmään. Yksi perheistä oli sitä mieltä, että ryhmään osallistuminen ei ole muuttanut perheen arkea. Silti perhe oli tyytyväinen, että oli osallistunut ryhmään ja saanut vahvistusta omaan vanhemmuuteen.

Enemmistö vanhemmista oli myös sitä mieltä, että *syyllisyys omasta vanhemmuudesta oli helpottanut* ja perheen ja lapsen haasteet hyväksyttiin paremmin. Tähän olennaisesti vaikutti se, että ryhmässä kaikilla vanhemmilla oli samanlaisia kokemuksia. Vanhemmat huomasivat, etteivät ole yksin ongelmiansa kanssa ja myös ammattilaisten asenteet olivat ymmärtäväisiä. Ryhmään osallistumisen jälkeen oma parisuhde nähtiin entistä tärkeämpänä perhe-elämän tukipilarina. Puolison tukeminen kasvatuksessa koettiin tärkeänä.

6 POHDINTA

Tutkimuksessani olen pyrkinyt selvittämään alle kouluikäisten lasten vanhempien tuen tarpeita ja kokemuksia ohjatusta vertaistukiryhmästä. Tutkimuksen pienen aineiston vuoksi tulokset eivät ole yleistettävissä, mutta ne tukevat aiemmin samasta aiheesta tehtyjen tutkimusten tuloksia (Friend ym. 2009; Häggmann-Laitila 2003, 2007; Halme, Kratochwill ym. 2004; Kratochwill ym. 2009; Perälä & Laaksonen 2010; Trivette, Dunst ja Hamby 2010; Rönkä ym. 2009). Varsinkin Suomessa vanhempien kokemuksia kartoittaneita tutkimuksia oli tehty hyvin vähän, joten tällaisille tutkimukselle olisi tulevaisuudessa tarvetta. Vanhemmat ovat parhaita asiantuntijoita kertomaan, millaista tukea he tarvitsevat erilaisissa elämäntilanteissa. Positiiviset tutkimustulokset kannustavat lisäämään vertaistukiryhmätoiminnan tarjontaa lapsiperhepalveluiden yhteyteen.

Tämän tutkimuksen mukaan alle kouluikäisten lasten vanhemmilla oli tiedon ja ohjauksen tarvetta sekä sosiaalisen ja henkisen tuen tarvetta. Ohjattu vertaistukiryhmä mahdollistaa niin tiedollisen, sosiaalisen kuin henkienkin tuen vanhemmille. Vanhemmat kokivat tarvitsevansa sekä ammattilaisten että vertaisten tukea. Vertaistukiryhmässä yhdistyvät myös nämä molemmat tuen elementit. Tutkimukseen ja vertaistukiryhmään osallistui kuitenkin myös vanhempia, jotka eivät kokeneet tarvitsevansa tukea ennen ryhmään osallistumistaan. Ryhmään osallistuminen oli kuitenkin jokaisen perheen oma päätös ja motiivit osallistumiseen perheen henkilökohtainen asia. Viimeaikainen julkinen keskustelu lapsiperheiden pahoinvoinnista herättää kuitenkin pohtimaan, huomataanko perheissä omat tuen ja avun tarpeet liian myöhään. Olisiko resursseja syytä keskittää enemmän ennaltaehkäisyyn ja vaikuttaa perheiden hyvinvointiin ennen kuin ongelmat kasautuvat.

Vanhempien kokemukset vertaistukiryhmästä vastasivat mielestäni melko hyvin vanhempien tuen tarpeita. Vanhemmat kokivat saaneensa ryhmästä tietoa ja käytännön neuvoja, vertaistukea ja voimaa arkeen. Ryhmässä vanhemmat vertailivat oman perheen haasteita ja positiivisia asioita muihin perheisiin. Mielenkiintoista oli, että tämä lisäsi vanhempien luottamusta oman perheen voimavaroihin jokaisessa perheessä ja yksikään perhe ei kokenut omaa tilannetta huonoimmaksi. Ilmapiiri ryhmässä oli avoin ja luottamuksellinen. Tämä mahdollisti myös huumorin käytön vaikeistakin asioista puhuttaessa. Vanhemmat osasivat myös nauraa jälkikäteen tilanteille, joissa olivat mielestään toimineet väärin tai epäjohdonmukaisesti vanhempina. Huumori auttoi

osaltaan häpeän ja syyllisyyden tunteen helpottamista.

Tutkimuksen tarkoituksena oli myös selvittää, miten vertaistukiryhmään osallistuminen on vaikuttanut perheiden arkeen. On kuitenkin vaikeaa määritellä tarkasti, mikä on nimenomaan vertaistukiryhmän vaikutusta, sillä muutokset voivat johtua myös muista perheen elämäntilanteeseen liittyvistä seikoista. Perheiden elämäntilanteet olivat saattaneet muuttua esimerkiksi tukiverkostossa tapahtuneiden muutosten takia. Vanhemmat kokivat, että ryhmään osallistuminen oli vaikuttanut vanhempana toimimiseen, ajattelutapaan, lapsen ja syyllisyyden tunteen helpottamiseen. Muutokset olivat erilaisia jokaisessa perheessä ja joissakin perheissä muutosta oli havaittu vain vähän tai ei ollenkaan. Tämä johtaakin mielenkiintoiseen ristiriitaan siitä, että vaikka kokemukset ryhmästä olivat kaikissa perheissä positiiviset, eivät kaikki perheet kokeneet ryhmään osallistumisen vaikuttaneen perheen elämään pysyvästi. Tulevaisuudessa olisikin hyvä tutkia sitä, mikä vaikuttaa ryhmän vaikutusten pysyvyyteen ja miten pysyvät tulokset voitaisiin turvata.

Tutkimus on antanut uutta tietoa vanhempien tuen tarpeista ja vanhemmuuden tukemisesta. Tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää suunniteltaessa uusia keinoja tukea vanhempia nimenomaan ennaltaehkäisevästi. Vertaistukiryhmä sopii mielestäni hyvin niin sanotuksi ”matalan kynnyksen” palveluksi, joka ei vaadi suuria resursseja tai ammattilaisten pitkäkestoista koulutusta.

Vertaistukea ja vanhempien tuen tarpeita kartoittavaa tutkimusta tarvitaan lisää, sillä tämän tutkimuksen tulokset perustuvat ainoastaan pieneen aineistoon ja eivät ole siksi yleistettävissä. Suomessa vertaistukea ja vanhempien tuen tarpeita on tutkittu vielä melko vähän, tai lähinnä opinnäytetyötasolla. Samankaltaiset tulokset kannustaisivat kehittämään perheille suunnattuja palveluita myös ennaltaehkäisyn näkökulmasta. Näin perheet saisivat tukea jo siinä vaiheessa, kun ongelmat eivät ole kasvaneet liian suuriksi. Mielenkiintoista olisi myös tietää ennaltaehkäisyn ja varhaisen tuen taloudelliset vaikutukset sosiaali- ja terveystaloudellisuissa, verrattuna korjaaviin palveluihin. Mielestäni olisi myös tärkeää kysyä ammattilaisilta, kuten esimerkiksi päivähoiton ja neuvolan työntekijöiltä, mitä mieltä he ovat perheiden tukemisen ja sen kehittämisen tarpeesta ja haasteista.

6.1 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa tutkija on tutkimuksensa yksi keskeinen tutkimusväline ja lähtökohtana on tutkijan avoin subjektiviteetti. Luotettavuuden kriteerinä on näin ollen tutkija itse ja luotettavuuden arviointi koskee siten koko tutkimusprosessia. (Eskola & Suoranta 2005, 210.) Tutkimuksen luotettavuuden lisäämiseksi olen pyrkinyt raportoimaan aineiston hankintaa, aineiston analyysia ja tulosten esittämistä mahdollisimman tarkasti ja selkeästi läpi koko tutkimuksen. Tässä luvussa tarkastelen kuitenkin tutkimuksen luotettavuutta hieman tarkemmin.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella vanhempien kokemuksia ohjattuun vertaistukiryhmään osallistumisesta ja selvittää vanhempien kokemia tuen tarpeita ennen ryhmään osallistumista. Lisäksi olen tarkastellut sitä, millaisia vaikutuksia vertaistukiryhmään osallistumisella on ollut perheiden arkeen. Pohjaan tutkimukseni fenomenologiassa esitettyyn ajatukseen, jossa vanhempien subjektiiviset kokemukset ovat ensisijaisia ohjatun vertaistukiryhmän olemuksen ymmärtämisessä. Vanhempien kokemuksista saa parhaiten tietoa näin ollen vanhemmilta itseltään kysymällä.

Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat suostuivat haastatteluihin jo ryhmätapaamisten alussa. Kerroin tekeillä olevasta tutkimuksesta ja pyysin vanhemmilta kirjalliset luvat siihen, että osallistun ryhmätapaamisiin ja haastattelen vanhemmat tapaamisten päätyttyä. Haastattelun onnistumisen kannalta suositellaan, että tiedonantajat voisivat tutustua teemoihin tai ainakin haastattelun aiheeseen etukäteen. Käytännössä tämä onnistuu samalla kuin sovitaan haastatteluluvasta ja haastattelun ajankohdasta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.) Vanhemmille oli alusta asti selvää, että haastatteluni tulisi koskemaan ohjattuun vertaistukiryhmään osallistumista.

Haastattelujen sujumisen kannalta tarkoitukseni oli tehdä koehaastattelu, jotta voisin testata laatimiani kysymyksiä ja niiden toimivuutta. Haastattelin puhelimesta erästä äitiä, joka oli osallistunut murrosikäisten lasten vanhempien vertaistukiryhmään. Tämä haastattelu ei kuitenkaan auttanut minua arvioimaan laatimiani kysymyksiä, sillä kysymykset oli laadittu juuri kyseistä vertaistukiryhmää ja pienten lasten vanhempia ajatellen. Haastattelukysymykset olin miettinyt melko tarkkaan, mutta annoin kuitenkin haastateltaville mahdollisuuden kertoa itselleen tärkeistä asioista ja keskittyä haluamiinsa asioihin. Ennen haastatteluja mietin, kysyisinkö kysymykset erikseen äidiltä ja isältä. Ensimmäisessä haastattelussa huomasin kuitenkin, että haastattelu sujui

luonnollisemmin, kun molemmilla vanhemmilla oli mahdollisuus vastata kysymyksiin halutessaan. Vanhemmat myös saattoivat jatkaa tai täydentää toistensa vastauksia, mikä tuntui luontealta kun on kyse pariskunnista.

Tässä tutkimuksessa haastattelijan tuttuus vanhemmille toimi mielestäni luotettavuutta lisäävänä seikkana. Sekä haastattelija että haastateltavat tiesivät, mitä ryhmätapaamisissa oli tapahtunut ja mistä haastattelussa oli kyse. Suurin osa haastatteluista tehtiin perheiden kotona, joten vieraan haastattelijan kotiin kutsuminen olisi voinut tuntua vanhemmista luonnottomalta. Haastattelutilanteessa myös lapset olivat välillä läsnä, sillä haastattelut tehtiin perheiden iltapala-aikaan. Mietin lasten läsnäolon vaikutusta haastatteluihin, vaikka tilanne sinällään tuntui kodikkaalta ja luonnolliselta. Eskola ja Vastamäki (2010, 30) toteavat, että kotona tehdyissä haastatteluissa haastattelijan voi olla vaikeaa eristää erilaisia häiriötekijöitä kuten muita perheenjäseniä, puhelinta tai televisiota. En kuitenkaan kokenut häiriötekijöiden vaikuttavan oleellisesti haastattelujen kulkuun. Ainoastaan litterointivaiheessa huomasin, että lasten äänet hankaloittivat välillä vanhempien vastausten kuulemistani. Tämä ei kuitenkaan estänyt luotettavaa litterointia. Laadullisessa tutkimuksessa analyysin tuloksen kannalta on hyvä muistaa, että se on tutkijan oman ymmärryksen kautta konstruoitu kuvaus. Toinen tutkija olisi näin ollen voinut päätyä samaa aineistoa analysoidessaan toiseen tulokseen. (Eskola & Suoranta 2010, 210-211.) Tutkimuksen tuloksia esitellessäni olen pyrkinyt lisäämään tulkintojen luotettavuutta aineistokatkelmilla. Aineistokatkelmat antavat lukijalle mahdollisuuden arvioida tulkinnan luotettavuutta. Tutkimuksen tulkintasääntöjen noudattamista voidaan todentaa siten, että lukijalle annetaan tulkinnan lisäksi nähtäväksi aineistokatkelma, josta tulkinta on tehty. Näin ollen lukijalla on mahdollisuus joko hyväksyä tai riitauttaa tehty tulkinta. (Eskola & Suoranta 2005, 216–117.)

6.2 Tutkimuksen eettisyys

Eettisyys on läsnä tutkimuksessa tutkijan jokaisessa valinnassa. Eettisesti kestävässä tutkimuksessa tutkija punnitsee tietoisesti tutkimusprosessin eri vaiheiden ratkaisujen kestävyuden ja pohtii niiden vaikutuksia sille todellisuuskuvalle ja seurauksille, joita hänen tutkimus on luomassa. (Pohjola 2007, 12.) Tässä luvussa pohdin tutkimukseni eettisyyttä hyödyntäen Anneli Pohjolan (2007, 11–12) listaamia tutkimusprosessin eri vaiheita koskevia eettisiä periaatteita.

Ensimmäisenä on hyvä tarkastella *tiedon intressin etiikkaa*, joka sisältää tutkimusaiheen valinnan, sen teoriaan sitomisen, tutkimuksen rajaukset ja asetetut tutkimuskysymykset (Pohjola 2007, 11). Ensimmäinen eettisesti keskeinen tutkimusprosessin osa on ontologinen kysymys tutkimuksen kohdentamisesta ja aiheen valinnasta (Pohjola 2007, 17). Tutkimusaiheeni valinta lähti - tulevana erityisopettajana - omasta mielenkiinnostani perheitä ja vanhempia kohtaan. Halusin saada käsiini tietoa nimenomaan vanhempien näkökulmasta ja pian huomasinkin, että sitä oli yllättävän vähän tarjolla. Tämä kannusti minua tarkastelemaan lähemmin tutkimusaiheita, joissa vanhempien ääni tulisi kuuluviin. Olin yhteydessä Lapset ja perheet Kaste-hankkeeseen, ja kun siellä koettiin tarvetta tutkimukselle vanhempien vertaistukiryhmästä, koin että tutkimukselleni olisi tilausta. Tutkimuskysymykseni muotoutuivat sen mukaan, mitä halusin tietää ja mitä vanhemmat voivat minulle itse kertoa.

Aiheen valinnan lisäksi toinen eettisesti olennainen seikka on tutkimuksen näkökulman määrittäminen. Jo se, millä alustavalla otsikolla tutkimusta ryhdytään tekemään, kertoo paljon tutkijan valinnoista. Tutkimuksen kohderyhmä ja tematiikka olisi hyvä raportoida niin, etteivät ne ole automaattisesti itseään toteuttavia lähtökohtia tai ennusteita (Pohjola 2007, 18-19.) Alusta asti minulle oli selvää, että tutkin nimenomaan vanhempien kokemuksia, enkä vanhempia tai perheitä. Tämän vuoksi olen tutkimuksessani kertonut perheistä taustatietoja ainoastaan sen verran, kun tutkimuksen tarkoituksen ymmärtämiseksi on ollut tarpeellista ja anonymiteetin säilymisen kannalta on ollut mahdollista. Tutkimuksessani ei näy haastateltavien henkilötietoja tai tarkkaa asuinpaikkaa. Haasteltavien pienen määrän takia en myöskään halunnut kirjoittaa perheistä erillisiä tapauskertomuksia perheiden yksityisyyden turvaamiseksi. Sen sijaan raportoin perheiden taustatiedot siten, että kenenkään yksittäisen perheen tiedot ei ole selvitetävissä, esimerkiksi lasten iät eivät tule julki.

Seuraavassa tutkimusprosessin vaiheessa pohdin *tiedon hankkimisen etiikkaa*, joka pitää sisällään tutkijan suhteen tutkimuskohteeseen, tutkimusjoukkoon sekä aineiston hankinnan toteuttamisen eri vaiheineen (Pohjola 2007, 11). Eettisesti kestävien periaatteiden mukaan on syytä informoida tutkimuksesta kaikkia osapuolia avoimesti ja rehellisesti (Pohjola 2007, 20). Osallistuin itse vanhempien vertaistukiryhmän jokaiseen tapaamiseen ja vanhemmille oli ensimmäisestä kerrasta asti selvää, että teen tutkimusta ja kirjoitan siksi ryhmässä muistiinpanoja. Muistiinpanojen ja haastattelujen tekemiseen kysyin kirjalliset luvat (LIITE 2) jokaiselta vanhemmalta ja ennen ryhmän alkua myös kunnan perhepalvelupäälliköltä. Ryhmätapaamisten aikana

tulin vanhemmille ja lapsille tutuksi ja koin tämän etuna, kun lähdin haastattelemaan vanhempia heidän koteihinsa. Haastattelutilanteet olivat rentoja kahvittelemista perheiden itsensä määrittäminä ajankohtina.

Haastattelujen aikana pyrin muistamaan oman roolini tutkijana. Koska olin itse mukana ryhmätapaamisissa, jouduin ennen haastatteluja ja niiden aikana pohtimaan tarkasti asenteitani ja suhdettani haastateltaviin. Haastattelujen aikana pidättäydyin kommentoimasta vanhempien vastauksia, vaikka ryhmätapaamisten sisällön itse tuntien omien huomioiden esiin tuominen olisi välillä tuntunut luontevaltakin. Halusin pitää roolini kysymysten esittäjänä, jotta en vaikuttaisi esimerkiksi omilla kommentteillani vastauksiin. Tämän vuoksi katsoin parhaaksi, että esitin ainoastaan tarkentavia lisäkysymyksiä ja pyrin pitämään huolta siitä että haastattelu pysyi aiheen sisällä. Nauhoitin haastattelut, jotta vanhempien kertomukset eivät olisi pelkästään muistiinpanojeni varassa.

Viimeiseen tutkimusprosessin vaiheessa pohdin *tiedon tulkitsemisen etiikkaa*, johon kuuluu aineiston analyysivalinnat ja analyysin toteuttaminen sekä tulosten tulkinnat, käsitteellistäminen ja niiden esittämisen muotoilut (Pohjola 2007, 11-12). Tutkimukseni eettisyyden saavuttamiseksi olen pyrkinyt kuvaamaan aineiston analyysia mahdollisimman seikkaperäisesti alaluvussa 4.4. (Aineiston analyysi). Tuloksista (luku 5) raportoidessani olen linkittänyt tekemäni tulkinnat aiempiin tutkimuksiin ja aineistokatkelmiin ja näin pyrkinyt toteuttamaan tulkitsemiseen ja käsitteellistämiseen liittyviä eettisiä normeja. Pohjola (2007, 21) muistuttaakin, että tutkimuksen tulkinnat ovat tiiviisti sidoksissa myös käytettyihin käsitteisiin. Jokaisen tulkinnan, käsitteellistämisen ja niiden perustelujen kohdalla tulee punnittavaksi tieteen kriittisyys ja arvovapaus.

Aineistoa analysoidessa koodasin aineiston naisiin (N1-N4) ja miehiin (M1-M3) haastattelujärjestyksen perusteella, jotta hahmottaisin itse analyysia tehdessäni kuka on ollut vastaajana. Varsinaisessa tutkimuksessani haastateltavien vähäisen määrän takia olen päätenyt kuitenkin ilmoittamaan aineistokatkelmissa ainoastaan vastaajan sukupuolen (N) tai (M) anonymiteetin turvaamiseksi. Keräämääni aineistoa ei tulla hyödyntämään muuhun kuin tämän tutkimuksen tarkoitukseen. Tutkimukseen osallistujat ovat kuitenkin tietoisia siitä, että Lapset ja perheet Kaste-hanke tulee hyödyntämään tutkimuksen tuloksia vastaavanlaisia vertaistukiryhmiä suunniteltaessa ja toteutettaessa.

LÄHTEET

- Bronfenbrenner, U. 1979. The ecology of human development. 3. painos. Cambridge, Mass: Harvard University Press
- Eklund, L. 1999. From Citizen Participation Towards Community Empowerment.: an analysis on health promotion from citizen perspective. University of Tampere. Acta Universitatis Tamperensis; 704.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2010. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus. 26–44.
- Gallimore, R., Weisner, T., Kauffman, S. & Bernheimer, L. P. 1989. The social construction of ecocultural niches: family accommodation of developmentally delayed children. American Journal on Mental Retardation 94 (3), 216-230.
- Graziosi, E. (2010). Valuing support groups. *Exceptional Parent*, 40(4), 24-25
- Halme, N., Perälä, M-L. & Laaksonen, C. 2010. Yhteistyöinterventioiden vaikuttavuus lapsiperhepalveluissa. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Heinämäki, L. 2004. Erityisesti päivähoitossa: Kunnallisten toimijoiden ja päättäjien näkemykset erityispäivähoidon funktiosta palvelujärjestelmässä. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Tutkimuksia; 139. Helsinki: Stakes.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. 11. painos. Helsinki: Tammi
- Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Helsinki: Oy Finn lectura ab.
- Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila-Haapakoski, S. & Nivala, V. 1998. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy
- Hyväri, S. 2005. Vertaistuen ja ammattiauttamisen muuttuvat suhteet. Teoksessa M. Nylund & A. B. Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino. 214–235.
- Häggman-Laitila, A. 2003. Early support needs of Finnish families with small children. Journal of Advanced Nursing 41, 595-606.
- Häggman-Laitila, A. 2007. Perceived Benefits on Family Health of Small Groups for Families with Children. Public Health Nursing, Vol 24, No.3, 205-216.

- Jung, L. 2010. Identifying Families' Supports and Other Resources. Teoksessa R. A. McWilliam (toim.) Working with Families of Young Children with Special Needs. New York: Guilford Press. 9-26.
- Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, 2012. Lasten ja perheiden hyvinvointipalveluiden kehittämishanke Itä- ja Keski-Suomessa. Viitattu 12.2.2012. <http://www.koskeverkko.fi/Public/default.aspx?contentid=20643>
- King, G., Steward, D., King, S. & Law, M. 2000. Organisational Characteristics and Issues Affecting the Longevity of Self-Help Groups for Parents of Children With Special Needs. Qualitative Health Research, Vol 10 No.2. 225-241
- Laimio, A. Kaijaluoto, K-L. Välimäki, S. Halinen, S. Alanen, H. Alanen, H. Mäntyyvaara, M. Laukkanen, J. Liinamo, L. Indren, M. Riitaoja, A-S. Rämänen, T. & Saari, P. Vertaistoiminnan perusteet. Verkkojulkaisu sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton internet-sivuilla. Viitattu 14.7.2011. <http://www.stkl.fi/vertsi-j.html>
- Määttä, P. 1999. Perhe asiantuntijana: erityiskasvatuksen ja kuntoutuksen käytännöt. Jyväskylä: Gummerus
- Mattus, M-R. 1995. Haastattelu perhekeskeisen työn välineenä. Teoksessa P. Määttä & E. Männistö (toim.) Perheen merkitys vammaisten lasten varhaiskasvatuksessa. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B. Teoriaa ja käytäntö 89, 29–47.
- Määttä, P. & Rantala, A. 2010. Tavallisen erityinen lapsi: yhdessä tekemisen toimintamalleja. Jyväskylä: PS-kustannus
- Nylund, M. 2005. Vertaisryhmät kokemuksen ja tiedon jäsentäjänä. Teoksessa M. Nylund & A.B. Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta – anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino. 195–213.
- Pihlaja, P. & Viitala, R. 2004. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Helsinki: WSOY
- Pohjola, A. 2007. Eettisyyden haaste tutkimuksessa. Teoksessa L. Viinamäki & E. Saari (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi. 11–31.
- Poikonen, P-L. & Lehtipää, R. 2009. Päivähoidon ja kodin jaettu kasvatustehtävä: kasvatuskumppanuus perheen voimavarana. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) Perhe-elämän paletti: vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS- kustannus. 69–88.

- Rantala, A. 2002. Perhekeskeisyys - puhetta vai todellisuutta?: työntekijöiden käsitykset yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen kanssa. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research*; 198.
- Raspa, M., Bailey Jr., D., Donald, Olmsted, M., Nelson, R., Robinson, N., Simpson, M., Guillen, C. & Houts, R. 2010. Measuring Family Outcomes in Early Intervention: Findings From a Large-Scale Assessment. *Exceptional Children*, Vol 76, No. 4, 496–510.
- Ruusuvuori, J. 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino. 424–431.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino. 9-36.
- Rönkä, A., Malinen, K., Sevõn, E., Kinnunen, U., Poikonen, P-L & Lämsä, T. 2009. Arki elämänalueiden leikkauspisteessä: johtopäätökset ja ehdotuksia perheiden arjen tukemiseksi. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) Perhe-elämän paletti: vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus. 273–295.
- Santelli, B., Polyadue, F. & Young, J. 2001. *The Parent to Parent Handbook: Connecting Families of Children with Special Needs*. USA: Paul. H. Bookes Publishing
- Savonia-ammattikorkeakoulu, 2012. Avekki. Koulutus- ja toimintatapamalli väkivaltatilanteiden ehkäisyyn ja hallintaan. Viitattu 3.1.2012. <http://webd.savonia-amk.fi/projektit/markkinointi/avekki/default.aspx?link=ETUSIVU>
- Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. *Acta Universitatis Ouluesis: E 37*. Oulu: University Press.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 8. uud. laitos. Helsinki: Tammi
- Turnbull, A. P., Turbiville, V. & Turnbull, H. R. 2000. Evolution of family - Professional Partnerships: Collective Empowerment as The Model for The Early Twenty – First Century. Teoksessa J. P. Skonkoff ja S. J. Meisels (toim.) *Handbook of Early Childhood Intervention*. 2. painos. Cambridge: University Press, 630-650.

- Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö, 2012. Kiikku. Viitattu 15.2.2012.
<http://www.vamlas.fi/projektit.kiikku.html>
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2005. 2. tark. painos. Oppaita / Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki: Stakes
- Vuorinen, M. 2002. Meidän ryhmä – hyvä juttu: kokemuksia ja tuloksia oma-aputoiminnasta. Mielenterveyden keskusliitto. Helsinki: Printway Oy.
- Vuorinen, M. Särkelä, R. Perälähti, A. Peltosalmi, J. & Londén, P. 2004. Paikkansa pitävät. Sosiaali – ja terveysjärjestöt paikallisina toimijoina. Sosiaali – ja tervysturvan keskusliitto ry. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Väestöliitto, 2012. Tahdolla ja taidolla –parisuhdeohjelma. Viitattu 25.2.2012.
http://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/parisuhdetietoa-ammattilaisille/tietoa_parisuhdeammattilaisille/tahdolla-ja-taidolla-parisuhdeoh/
- Zimmerman, M.A. 1995. Psychological Empowerment: Issues and Illustrations. American Journal of Community Psychology 23 (5), 581-599.

LIITE 1: HAASTATTELURUNKO

1 Millaisia tuentarpeita lasten vanhemmilla oli ohjattuun vertaistukiryhmään tullessaan?
Miksi perheet osallistuivat ryhmään?

1. Kaipasitko tukea vanhemmuuteen ennen ryhmään osallistumista? Millaista?
2. Mitkä asiat mietityttivät perheenne arjessa/vanhemmuudessa ennen ryhmään osallistumista?
3. Millaista apua olette saaneet lastenne hoidossa? Keneltä?
4. Keneltä olette saaneet apua kasvatuskysymyksissä?
5. Toivoitko vertaistukea ennen ryhmään osallistumista?
6. Miten päädyitte osallistumaan ryhmään?
7. Jos ehdotus ryhmään osallistumisesta tuli päivähoidosta, miten sen koit? Mitä ajatuksia herätti?
8. Millä mielellä tulitte ensimmäiseen tapaamiseen?
9. Millaiset olivat odotuksesi ryhmän toiminnasta?

2 Millaisia ovat vanhempien kokemukset ohjatusta vertaistukiryhmästä?

10. Miten kuvailisit toimintaa, johon osallistuitte?
11. Onko tämänkaltainen toiminta mielestäsi tarpeellista?
12. Mitä tietoa ja tukea olet saanut ryhmässä?
13. Miten koit vertaistuen ja muiden vanhempien läsnäolon?
14. Millainen ilmapiiri ryhmässä oli?
15. Tunsitko tullessi kuulluksi ryhmässä?
16. Mistä pidit ryhmän toiminnassa eniten, mistä vähiten?
17. Mikä ryhmän toiminnassa oli teidän perheenne kannalta keskeisintä?
18. Missä määrin omat odotukset toiminnasta toteutuivat? Entä tavoitteet?
19. Mistä aiheesta olisitte vielä halunneet puhua ryhmässä?
20. Mitä kehittämisideoita annat ryhmälle? Miten ryhmä olisi ollut vielä parempi?
21. Mitä mieltä olit tapaamiskertojen määrästä?
22. Mitä mieltä olit tapaamiskertojen kestosta?
23. Suosittelisitko ryhmään osallistumista muille?

3 Millä tavoin ohjattuun vertaistukiryhmään osallistuminen on ohjannut ja tukenut vanhempia heidän kasvatustehtävässään?/ Vaikuttanut perheiden arkeen?/

24. Miten lapsen asiat ovat edenneet tapaamiskertojen päätyttyä?
25. Muuttuiko elämäne jotenkin ryhmän jälkeen? Miten? Miksi muuttui/Miksi ei muuttunut?
26. Mitä olisit toivonut arjessanne muuttuvan?
27. Onko ryhmään osallistuminen auttanut jotenkin vanhempana toimimisessa? Miten?
28. Mitä uutta opit ryhmässä?
29. Mikä ryhmässä oli jo tuttua (asiaa)?
30. Opitko jotain uutta lapsestasi/lapsistasi? Mitä?
31. Auttoiko ryhmä sinua ymmärtämään paremmin lapsesi tarpeita? Millä tavalla
32. Onko ryhmään osallistuminen on vaikuttanut sinun ja lastesi välisessä vuorovaikutuksessa? Miten?
33. Vaikuttiko ryhmään osallistuminen parisuhteeseenne? Miten?
34. Koetko että sinun/teidän (vanhempien) ryhmään osallistuminen on vaikuttanut suoraan tai epäsuorasti lapsiinne? Miten?
35. Uskotko että lapsesi on hyötynyt osallistumisestanne ryhmään?
36. Auttoiko ryhmään osallistuminen sinua ristiriitatilanteiden selvittämisessä lasten/lapsen kanssa?
37. Muuttuivatko käsityksesi vanhemmuudesta jotenkin ryhmään osallistuttuasi?
38. Millaisena näet tulevaisuutenne ryhmän jälkeen?
39. Mitä toivoisit tulevaisuudeltanne?
40. Mitkä asiat toivot muuttuvan elämässänne lapsen/lasten kannalta?
41. Mihin olet tyytyväinen tämänhetkisessä arjessanne?

LIITE 2: TUTKIMUSLUPA

Tutkimuslupa-anomus

30.9.2010

Arvoisat vanhemmat!

Osallistutte xxx kunnan ja Lapset ja perheet Kaste-hankkeen yhdessä järjestämään ohjattuun vertaisryhmään. Pyydän lupaa saada kerätä aineistoa kyseisessä ryhmässä pro gradu-tutkielmaani varten. Tutkielman tarkoituksena on selvittää millaista tukea vanhemmat kaipaavat ja kokevat saavansa ryhmätoiminnasta ja miten ryhmätoimintaan osallistuminen on vaikuttanut perheiden arkeen. Aineisto on tarkoitus kerätä osallistuvalla havainnoinnilla ja loppuhaastattelulla.

Toivon, että saan ryhmätoiminnan aikana tehdä muistiinpanoja tutkielmaani varten ja haastatella teitä vapaamuotoisesti keskustellen tapaamisten päätyttyä. Haastattelun ajankohdan voimme sopia erikseen ja sen kesto on noin 1-2 tuntia. Aineistoa varten haastattelut äänitetään.

Haastattelu- ja muu tutkimusaineisto käsitellään luottamuksellisesti eikä tutkittavien nimiä tai kotipaikkakuntaa mainita tutkimuksessa. Tutkimukseen osallistuvia ei voida millään tavoin tunnistaa raportista. Vastaan mielelläni myös kaikkiin tutkielmaani liittyviin kysymyksiin.

Pyydä teitä ystävällisesti allekirjoittaman tämän paperin, mikäli haluatte osallistua tutkimukseen.

Päiväys

Allekirjoitus

Kunnioittavin yhteistyöterveisin

Oona Korja

KK, Varhaiserityisopettajakoulutus

Tutkielman ohjaaja

Markku Leskinen

KT, Ylisassistentti